

diği vurgulanmaktadır (ss.153-165). Bu iki çalışma daha çok küreselleşmenin insanlığa sunduğu imkânlar ve bunun yerel sonuçları üzerinde yoğunlaşmaktadır.

"Küreselleşme Nerde Yer Alır?" (*Where Does Globalization Take Place?*) isimli makalesinde Catharina Raudvere, Türkiye'deki Müslüman kadınların oluşturdukları sivil organizasyonların modern ve geleneksel hayat arasındaki ikilemleri üzerinde durmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarındaki kadınlar kendi topluluklarının bilgilerini iletişim teknolojisinin sunduğu imkânlar sayesinde dünyanın her yerine yaymayı başarmışlardır. Öte yandan, bu çok sesli kadın organizasyonları Türkiye'de demokrasinin gelişmesine de katkı sağlamıştır. (ss.166-187) Bu çalışmada küreselleşmenin genel olarak insanların günlük yaşamları ve aktiviteleri üzerinde görülen sonuçları vurgulanmaktadır.

"Post-modernizmden Küre-yerelciliğe" (*From Postmodernism to "Glocalism"*) isimli makalesinde ise Partice C. Brodeur, küreselleşme teriminin küre-yerelleşmeyle (glocalization) yer değiştirdiğini iddia etmektedir. Bu kavram, kendimizi ve diğerlerine yönelik tanımlamalarımızı sürekli değiştiren küresel ve yerel güçler arasındaki karmaşık ilişkilerin önemini vurgulamaktadır. Küreselleşme, homojenlik ve heterojenik süreçlerinin eş-zamanlılığı ve ilişkiselliği bağlamında işleyen bir süreçtir. Bir taraftan hâkim küresel güçler dünya ölçeğinde kendi siyasi ve kültürel söylemlerini küresel hale getirirken, diğer taraftan da yerel/alt kültürler söylemler (özellikle Batı dışı oluşumlar) mevcut istem içerisinde farklılıklarını ve kimliklerini tanıma ve tanımlama imkânı bulmaktadırlar. Bu nedenle, Brodeur, küre-yerelleşme (glocalization) kavramının, Batılı olmayan perspektiften hareketle dünyayı daha iyi anlamada akademisyenlere yardım edebileceğini savunmaktadır (ss. 188-205). Bu anlamda, Brodeur'ın makalesinde ısrarla vurguladığı küre-yerelleşme kavramsallaştırması, hem yaşadığımız dünyanın bugünkü durumunun objektif bir biçimde tespit edilebilmesinde hem de karşı karşıya kalınan sorunların gerçek anlamda saptanabilmesinde ve sağlıklı bir biçimde çözümlenebilmesinde önemli bir

açılım sağlayacaktır.

Sonuç olarak, editörlüğünü Birgit Schaebler ve Leif Stenberg'in yaptığı bu çalışma küreselleşme ve onun İslâm dünyası üzerindeki spesifik sonuçlarına yönelik tartışmalara katkı sağladığı kanaatindeyiz.

Yakup ÇOŞTU

(Arş. Gör., Ondokuz Mayıs Ün. SBE)

15/10/2016
030037

B. A. Roberson (ed.) *Shaping the Current Islamic Reformation*,
Frank Cass, London, 2003, 262 s.

Çağımızda "İslâm reformu", Müslümanlar kadar Batılı düşünce ve siyaset çevreleri için de çok önemli bir beklentiyi ifade etmektedir. Konu edindiğimiz kitap, bu paradigmaları savunanlardan bir kısmının yazılarını içeren çok yazarlı bir çalışmadır. Editör B. A. Roberson, kitabın adını taşıyan giriş yazısında, Batı düşüncesindeki İslâm reformu tanımlarının içerdiği temel güçlüklerle açık ifadelerle işaret etmektedir. Roberson yazısına, özellikle son dönemlerde İslâm ve terör ilişkisi bağlamında dikkat çekildiği şekliyle günümüzün Orta Doğu bölgesindeki siyasal İslâm ve selefi düşüncenin gelişiminin izahının Batı düşüncesi için kolay olmadığını söyleyerek başlamaktadır. İslâm toplumu içinde ortaya çıkan "güncel" reform söylemlerinin de aynı karmaşıklık içinde olduğunu dile getirmektedir. Roberson bu konudaki güçlüğü, sürecin tek düze bir kontrol altında olmamasının yanı sıra pek çok reformist hareketinin doğru tahlilini İslâm, Kur'an ve şeriat gibi kavramların sadece yerel düze değil küresel açıdan da ne anlam ifade ettiğinin anlaşılmasına bağlamaktadır. Bu kavramlara dönük küresel yaklaşım ile, örneğin İslâm reformu beklentilerinin gerekçesi olan dinin siyasallaştığı yargısının test edilmesi sağlanmış olacaktır.

090037

DIA

ISLAHAT

Amīn, Ahmad

A missing link in the Islamic renaissance .-- 1991 ISSN: 0742-6763 : American Journal of Islamic Social Sciences, vol. 8 pp. 359-362, (1991)

22 Ekim 2017

- 1076 DUARTE, Steven. Contribution à une typologie des réformismes de l'islam: les critères distinctifs du «réformisme islamique». *Arabica*, 63 iii-iv (2016) pp. 294-323. Abstract(s): English. *Islahat* 030037

MARBE YAKINLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

MİLLİ MÜHÜR MÜHÜRÜ
SONRA GELEN DOKÜMAN

- Islahat
030037
- 1068 POYA, Abbas. *Denken jenseits von Dichotomien: Iranisch-religiöse Diskurse im postkolonialen Kontext.* Bielefeld: Transcript, 2014. 269 pp.
Analyzes the works of four modern Iranian thinkers on Islam and modernity.
1069. RAMADAN, Tariq. *Islam: la réforme radicale. Éthique et libération.* Paris: Archipoche, 2015 (Archipoche, 364). 547 pp.

72 Ekim 2018

8519 *Camera Ottomana: photography and modernity in the Ottoman Empire, 1840-1914.* Ed. Zeynep Çelik, Edhem Eldem; transl. Hande Eagle. İstanbul: Koç, 2015. 255 pp. Tr. of *Osmanlı İmparatorluğu'nda fotoğraf ve modernite, 1840-1914*. Published on the occasion of an exhibition held at Koç University Research Center for Anatolian Civilizations, İstanbul, April-August 2015.

İslahat
090037

21 Kasım 2017

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

16395 GEORGEON, François. Changes of time: an aspect of Ottoman modernization. *New Perspectives on Turkey*, 44 (2011) pp. 181-195. Text of lecture delivered at School of Oriental and African Studies, London, in February 2010. *Islahat* 090037

30 Nisan 2018

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

30 Nisan 2018

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

- 16580 HADJIOSSIF, Christos. Ottoman reforms and colonial policies. *Religious communities and modern statehood: the Ottoman and post-Ottoman world at the age of nationalism and colonialism*. Ed. Michalis N. Michael, Tassos Anastasiadis, Chantal Verdeil. Berlin: Schwarz, 2015, (Islamkundliche Untersuchungen, 321), pp. 90-104. Discusses British and French policies towards Ottoman reforms in the 19th century. *islahat*
030037

16700
Islahat
090037

KUČERA, Petr & MALEČKOVÁ, Jitka. Explore and reform: two travellers from late Ottoman Istanbul to Syria. *Annals of the Náprstek Museum*, 36 i (2015) pp. 3-22. Official missions of two Ottoman-Turkish lobbyists in the 1890s and 1910s.

30 Nisan 2018

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

MADDE YAYIMLANDIKTAN
RA GELEN DOKÜMAN

Islahat
090037

تاریخ اسلام و ایران

فصلنامه علمی - پژوهشی علوم انسانی دانشگاه الزهراء

سال نوزدهم، دوره جدید، شماره ۳، پیاپی ۷۹، پاییز ۱۳۸۸

اندیشه ی عثمانی گرایی در تاریخ اصلاحات عثمانی

رسول عربخانی^۱

چکیده

همزمان با آغاز زوال اقتدار سیاسی اقتصادی دولت عثمانی طی قرن نوزدهم، ظهور اولین نشانه های بیداری ملی در میان اقلیت های درون امپراطوری عثمانی که خواستار استقلال و خودمختاری بودند، دولتمردان نظام را با چالشی جدی و در عین حال جدید و بی سابقه مواجه ساخت. چگونه می توان تمامیت ارضی عثمانی را حفظ کرد و آن را از خطر تجزیه رهانید؟ مهمترین و در عین حال اولین ایدئولوژی سیاسی که تلاش کرد به این سؤال پاسخ دهد و راه حلی برای مسأله ی فوق بیابد، اندیشه ی «عثمانی گرایی» بود. رویکرد این سیاست که محور عمده ی اصلاحات سیاسی اجتماعی سراسر قرن نوزدهم عثمانی از تنظیمات تا پایان مشروطه ی دوم به شمار می رود، ایجاد وحدت و همبستگی میان اتباع ساکن امپراطوری از طریق اعطای تساوی حقوقی به آنها و مشارکت دادنشان در اداره ی امور کشور بود. هدف مقاله ی حاضر بررسی ماهیت و ابعاد این

روزنامه ثریا، به مدیریت میرزا علی محمد خان کاشانی و سید فرج الله خان کاشانی، چاپ مصر. روزنامه چهره نما به مدیریت عبدالمحمد مؤدب زاده (مؤدب السلطان)، چاپ مصر، از سال اول، شماره ۱ (محرم ۱۳۲۲/۱۵ آوریل ۱۹۰۴) تا سال پانزدهم، شماره ۵۷ (غره ذی الحجه ۱۳۳۶/۷ سپتامبر ۱۹۱۸)

مذاکرات مجلس شورای ملی در دوره دوم،

مذاکرات مجلس شورای ملی، دوره سوم، ۱۷ محرم ۱۳۳۳ تا ۲۵ ذی الحجه ۱۳۳۳، (تهران: اداره روزنامه رسمی کشور شاهنشاهی ایران، ۱۳۲۸)

مذاکرات مجلس شورای ملی، دوره چهارم، ج ۱، ۱۵ شوال ۱۳۳۹ تا ۱۶ جمادی الثانی ۱۳۴۰، (تهران: اداره روزنامه رسمی کشور شاهنشاهی ایران، ۱۳۳۰)

مذاکرات مجلس شورای ملی، دوره چهارم، ج ۲، ۲۷ دلو ۱۳۰۰/۱۸ جمادی الثانی ۱۳۴۰ تا ۲۳ اسد ۱۳۰۱/۲۱ ذی الحجه ۱۳۴۰، (تهران: اداره روزنامه رسمی کشور شاهنشاهی ایران، ۱۳۳۰)

مذاکرات مجلس شورای ملی، دوره چهارم، ج ۳، ۲۵ اسد ۱۳۰۱/۲۳ ذی الحجه ۱۳۴۰ تا ۲۳ جوزا ۱۳۰۲/۷ ذی القعدة ۱۳۴۱، (تهران: اداره روزنامه رسمی کشور شاهنشاهی ایران، ۱۳۲۸)

D4285

۱. دانشجوی دکتری تاریخ معاصر عثمانی، دانشگاه غازی آنکارا rasoularabkhani@yahoo.com

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

01 Ocak 2019

Islahat
090037

5390 ISLAM, Tazul & KHATUN, Amina. "Islamic moderation" in perspectives: a comparison between oriental and occidental scholarships. *International Journal of Nusantara Islam*, 3 ii (2015) pp. 69-78.

16871 RUBIN, Avi. Modernity as a code: the Ottoman
Empire and the global movement of codification.
*Journal of the Economic and Social History of the
Orient*, 59 v (2016) pp. 828-856. "Codification
was a founding feature of Ottoman legal reform from
the 1840s until the demise of the empire."

Islahat
090037

01 Ocak 2019

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

17114
Lslaha t
030037

TOKSÖZ, Meltem. Modernisation in the Ottoman Empire: the 1858 land code and property regimes from a regional perspective. *Ottoman rural societies and economies. Halcyon Days in Crete VIII: a symposium held in Rethymno, 13-15 January 2012.* Ed. Elias Kolovos. Rethymnon: Crete University Press, 2015, pp. 381-395. Focus on Ottoman Çukurova.

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

01 Ocak 2019

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

25 Temmuz 2018

RAMADAN, Tariq. *Islam: la réforme radicale. Islahat
Éthique et libération.* Paris: Archipoche, 2015 030037
(Archipoche, 364). 547 pp.

MADDE YAYIMLANDIKTAN 02 Temmuz 2018
S. RA CELEN DOKÜMAN

DUARTE, Steven. Contribution à une typologie des *Islahat*
réformismes de l'islam: les critères distinctifs du «réformisme islamique». *Arabica*, 63 iii-iv (2016) 030037
pp. 294-323. Abstract(s): English.

25 Temmuz 2018

MARUF KAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

İslahat 2424 ALI, Shaheen Sardar. *Modern challenges to Islamic law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016.
030037 303 pp.

H

Harakada al-Islah

Harakada al-Islah (in Somali, Xarakada al-Islaax,* Ar., Ḥarakat al-İslāḥ, movement of reform), a Somalian offshoot of the Muslim Brotherhood, was established in 1978—before the civil war that began in 1991—and survived because it chose not to involve itself in militarised politics and kept a low profile, even as its social influence continued to grow. Some of its leaders became openly involved in politics after 2000, and a split occurred in 2003, when a faction decided to join the Islamic Courts Union (ICU; Midowga Mahkamadaha Islaamiga, Midowga Maxkamadaha Islaamiga, Ittihād al-Maḥākim al-Islāmiyya) and involved itself in the war against Ethiopia after 2006.

Although indications of Islamic reform in Somalia can be seen in major events of the nineteenth and early twentieth centuries—such as the Baardherre (Bardera city) Jihad of the 1830s and 1840s, and the campaign of Mohammed Abdullah Hassan (Maxamed Cabdille Xasan, Muḥammad ‘Abdallāh al-Ḥasan, d. 1920), the Somali religious and political leader who established the Dervish State

in Somalia that fought the Somaliland campaign (1899–1920) against British, Italian, and Ethiopian forces—it took on a more organisational aspect only in the 1960s.

In 1967, al-Nahda (al-Nahḍa) was established in Mogadishu, emulating, in some respects, the Egyptian Muslim Brotherhood. Most of its members were former students who had returned from Egypt and Saudi Arabia.

The Jamaa Islamiya (Jamaaca Islaamiya, Jamā‘at al-Islāmiyya, Islamic party) appeared in 1968, consisting primarily of members of the Qādiriyya, a widespread Ṣūfī order of which ‘Abd al-Qādir Jilānī (d. 561/1166), a Ḥanbalī scholar active in Baghdad, became, after his death, the namesake and patron. It went underground after the military coup in October 1969 that brought to power a military junta led by Mohamed Siad Barre (Maxamed Siyaad Barre, Muḥammad Siyyād Barre, d. 1995) claiming that it would adapt scientific socialism to the needs of Somalia. The leader of the Jamaa Islamiya soon went into exile. Soon thereafter, the organisation became known as al-Ahali Islaamiyya (in full,

189747

THE NEW CAMBRIDGE
HISTORY OF
ISLAM

VOLUME 6

Muslims and Modernity
Culture and Society since 1800

Edited by

ROBERT W. HEFNER

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	189747
Taz. No:	297.9 NEW.C

CAMBRIDGE
UNIVERSITY PRESS

Islahat 90037

MADDE YATIRILANLARIN
SOMILA GELEN DOKÜMAN

5

Reform and modernism in the middle
twentieth century

JOHN O. VOLL

02 EKİM 2013

Introduction

An Egyptian student and his friends believed that a wave of atheism and debauchery flooded their country following the First World War. In their view, materialism, imperial occupation and weakness of religious leaders caused a crisis for Muslims. When this young man, Ḥasan al-Bannā (1906–49), received an assignment to teach in Ismailia, in the Suez Canal zone, he went with a determination to awaken people to 'the enormous dangers confronting the very essence of their religion because of the advance of licentiousness and apostasy'.¹ Preaching in coffee houses and in private homes, he gained a significant following. Then, in 1928, he joined others in establishing the Muslim Brotherhood (Al-Ikhwān al-Muslimīn). This organisation quickly became a well-known association dedicated to Islamic reform and its creation is a milestone in the emergence of new styles of Muslim organisations. The Muslim Brotherhood is in many ways the prototype of modern activist Islamic organisations.

The Brotherhood was not alone in the Muslim world during the fifty years after the First World War as an organisation dedicated to religious renewal. From South-East Asia to North-West Africa, people like al-Bannā worked to counter what they believed to be Muslims' weakness in the face of Western military power and the challenges of modernity. The movements took many forms but these individuals and groups are not simply a stubborn conservative resistance to encroaching modernity. Instead, they are a dynamic part of the modern experiences of the Muslim world.

The middle decades of the twentieth century are years of major transformations in Muslim societies. Sometimes people view this period as a time

¹ Ḥasan al-Bannā, *Mudhakarāt al-da'wa wa-al-dā'iyya* (Cairo, 1978), p. 72. The English translation of these memoirs is *Memoirs of Hasan al Banna Shaheed*, trans. M. N. Shaikh (Karachi, 1981), p. 135.

The Nahḍa and the Haskala: A Comparative Reading of 'Revival' and 'Reform'

LITAL LEVY

Abstract

This article compares the modern Hebrew and Arabic 'renaissance' movements (the *haskala* and the *nahḍa*) to argue that the *nahḍa* can and should be studied comparatively, and to illustrate some of the insights gained through a comparative reading of non-Western cultural modernity. Much as the *nahḍa* is often read as the formative moment of modern Arab identity, the *haskala* is viewed as the originary moment of Jewish modernity. Comparative analysis sheds light on the ideas and psychology of the two movements as well their progenitors' similar historical experiences. In particular, the contribution of Arab Jewish intellectuals to the *haskala* and the *nahḍa* opens new vistas into intersections of modern Arabic and Hebrew thought, further eroding long-standing assumptions about the boundaries between Arab and Jewish cultures. The textual output of Arab Jews in Arabic and in Hebrew illuminates the cross-cultural circulation of ideas and tropes of 'modernity' and 'enlightenment' underlying both the *nahḍa* and the *haskala*. I use the comparison to underscore that the *nahḍa* was at one and the same time an Arab movement, part of a multilingual regional discourse, and one of many global 'enlightenment' discourses that emerged contemporaneously in the colonial and post-colonial world.

The Nahḍa in the World

'So where were the Arabs and where are they now? Their golden age (*jīl ādābihim al-dhahabī*) has passed and the generation of darkness reigns.' So declared the Syriac-Lebanese writer Butrus al-Bustānī, a progenitor of the *nahḍa*, in his 1859 *Khutbā fi ādāb al-ʿarab* (Discourse on Arab Culture).¹ Within a few decades, both the theory of Arab 'decline' (*inhiṭāt*) and the metaphor of darkness would become defining features of *nahḍa* discourse. Around much the same time, Jewish intellectuals in Europe, Asia, and Africa were also lamenting the cultural degradation of their communities and depicting their own reform project, the Hebrew *haskala*, as a battle between darkness and light. For example, in 1863 the Prussian-based Hebrew newspaper *Ha-Magid* reported on the establishment of another Hebrew newspaper in Baghdad:

Lital Levy, Department of Comparative Literature, Princeton University, 133 East Pyne, Princeton, NJ 08544, USA. Email: lital@princeton.edu

In the city of Baghdad ... the publication of a Hebrew journal by our Jewish brothers has commenced and the first issue has just reached us ... A marvel it is to see that there too the light of civilization is breaking through to illuminate dark places.²

That metaphors of light and darkness suffuse both the modern Arabic and Hebrew revivals is no coincidence. Both were internally conflicted movements driven by intellectuals seeking answers to their societies' predicaments of powerlessness. Their allegories of waking from slumber or of light dispelling the darkness betray the direct influence of Enlightenment thought, which disseminated its teleological narratives of 'progress' throughout the globe and claimed that non-Western Europeans occupied a lower rung in the civilizational hierarchy. Across a vast spectrum of cultural contexts, non-Western European intellectuals simultaneously internalized and resisted this message while assimilating ideational tropes and rhetorical features of 'modernity,' 'enlightenment,' and 'revival.' As a result, most of the central topoi, rhetorical modes, and even psychological underpinnings of *nahḍa* discourse are modulated in different cultural settings throughout the global non-West and the European 'peripheries.' Read in this light, the *nahḍa* appears to be one of many non-Western projects of cultural and political modernity in sites such as China, Russia, Greece, and Bengal, where questions of culture, language, and social reform eventually evolved into anti-imperial or anti-colonial nationalism. Cultural particularities notwithstanding, all these movements exhibit striking parallels in epistemology and rhetoric. Cross-cultural comparison may thus reveal previously unrecognized connections between specific historical experiences as well as broader cultural patterns.

For example, the idea of failure, which echoes throughout *nahḍa* discourse, resonates across a wide spectrum of non-Western nationalisms and cultural movements, whose intellectuals were often profoundly conflicted about their cultural identity and their relationship to European thought.³ Other frequently recurring ideas and tropes include the following: a preoccupation with 'renaissance' or revival; a rhetorical division between the material, 'outer' forms of knowledge and technical mastery associated with the West versus the 'inner' (spiritual, religious, or cultural) knowledge of the home civilization (considered to be the essence of native identity); the dual attribution of cultural and political 'decline' to foreign intervention or control and to internal failings such as the betrayal of 'authentic' principles; and the 'naturalization' of European ideas of democracy or modernity by recoding them as part of an 'authentic' cultural past, often one in which political sovereignty and cultural achievement coalesced. All of these are found both in the *nahḍa* and numerous other non-Western 'renaissance' movements.

In this article, I compare the cases of the modern Hebrew and Arabic 'renaissance' movements to argue that the *nahḍa* can and should be studied comparatively, and to illustrate some of the insights gained through one selected comparative reading of non-Western cultural modernity. The Hebrew movement unfolded in two consecutive chapters known respectively as the *haskala* ('Enlightenment') and the *tehiya* ('renaissance' or 'revival'). Much as the *nahḍa* is often read as the formative moment for modern Arab identity, the *haskala* has typically been viewed as the originary moment of Jewish modernity. Comparative analysis sheds light on the ideas and psychology of the two movements as well as on the similar historical experiences of their progenitors. In particular, the contribution of Arab Jewish intellectuals to the *haskala* and the *nahḍa* opens new vistas into intersections of modern Arabic and Hebrew thought, further eroding long-standing assumptions the boundaries between the two cultures.⁴

01858

Islahat 090037

MADEDE YAVIMLANDIKTAN
BİREKİTİN DOKÜMAN

22 Mayıs 2015

090037

ISLAHAT

-
- 1 MURAT GÜNDÜZ, XVIII. asrın ikinci yarısında Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2012

 - 2 EBRU DÜZENLİ, ?Islahat, tanzimat, meşrutiyet, cumhuriyet ve hürriyet? kavramlarının anlaşılma düzeyleri: 11. sınıf öğrenci görüşleri, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2011

 - 3 SEMA YELİ, III. Selim dönemi askeri ve eğitim alanındaki ıslahat hareketleri, Fırat Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2005

- 299 WADUD, Amina. The spirited voices of Muslim women in Islamic reform movements. *Muslim secular democracy: voices from within*. Ed. Lily Zubaidah Rahim. New York & Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013, pp. 53-76.

Islahat
090037

20 Aralık 2015

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Islahat
090037

- 136 HADDAD, Mohamed. *Le réformisme musulman: une histoire critique*. Paris: Mimesis, 2013 (Triquetra, 2). 228 pp. Tr. of *Una riforma religiosa nell'Islam e ancora possibile? 'Abduh un secolo dopo* (Milan, 2011).

Islahat
090037

- 170 *Reforming Islam: progressive voices from the Arab Muslim world*. Ed. Ulph, Stephen & Sookhdeo, Patrick. McLean: Almuslih, 2014. 528 pp. Anthology of writings by Arab Muslim intellectuals.

20 Aralık 2015

MADDE YAYIMLANDIKTAN

- 229 GONZÁLEZ FERRÍN, Emilio. La reforma en el islam: legitimidad religiosa y lucha política. *El Islam y los musulmanes hoy: dimensión internacional y relaciones con España* / Olivia Orozco de la Torre y Gabriel Alonso García (eds.). Madrid: Escuela Diplomática; Madrid: Casa Árabe, 2013, (Cuadernos de la Escuela Diplomática, 48), pp. 99-115.

Islahat
090037

20 Aralık 2015

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

25 Haziran 2015

199 AHMED, Safdar. *Reform and modernity in Islam: the philosophical, cultural and political discourses among Muslim reformers*. London & New York: Tauris, 2013 (Library of Modern Religion, 26). 296 pp. *Islahat* 080027

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

۳۲۸۰- اصلاحات از دیدگاه قرآن

مقطع کارشناسی ارشد، دانشگاه: تهران، دانشکده الهیات، ۱۳۹ ص، فارسی، منابع: ۱۴۶-۱۳۹، استاد راهنما: منصور پهلوان؛ استاد مشاور: قاسم قازم.

کد پارسا: ۱۳۵۰۱ P اصلاحات

در این پژوهش سعی شده است تا رویکردی قرآنی از مقوله اصلاحات ارائه گردد. نگارنده ضمن بررسی دامنه گسترش و تعریف اصلاحات در حوزه قرآن و روایات، رویکرد خاص قرآن را در این زمینه بیان می کند که به عقیده او در همان راستای هدایت انسانی است. به گفته وی قرآن کریم هر گونه اصلاح در امور را که منجر به معرفت و رسیدن انسان به کمال و هدایت شود، پذیرفته و هر طور تغییر در روش ها و اندیشه ها را که منجر به فاصله گرفتن انسانها از خط توحید و تعالیم الهی انبیا گردد، نکوهش کرده است. نویسنده همچنین چارچوب های اصلاحات را در حرکت انبیا الهی در قرآن کریم، حول محور توحید دانسته و معتقد است که حرکت انبیا الهی در هر عصری حرکت اصلاحی و متناسب با فکر و ظرفیت انسانها در همان دوره بوده است.

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKUMAN

علیخانی، علی اکبر

۶۸۷۷- «امام علی (ع) و اصلاحات

سیاسی»، کتاب نقد، پیاپی ۱۶، ص ۲۵۴-۲۹۱، فارسی، کتابخانه: ۲۸۷-۲۹۱.

محل نگه داری: پایگاه اطلاع رسانی سراسری اسلامی (پارسا) کد پارسا: ۸۲۸۸۲ A اصلاحات

اصول و مبانی اصلاحات: اندیشه های اجتماعی سیاسی امام علی (ع) (امام علی (ع)) این مقاله به بررسی اصلاحات سیاسی در گفتمان اسلامی پرداخته است. مؤلف به روش توصیفی به ابعاد گوناگون اصلاح در ساختار سیاسی حکومت اسلامی اشاره می کند. وی بعد از اشاره به چارچوب اصلاحات در اندیشه سیاسی امام علی (ع)، به بیان برخی اقدامات آن حضرت در زمینه اصلاحات سیاسی می پردازد. تأکید عمده وی بر منابع روایی شیعه بویژه سخنان امام علی است. به نظر مؤلف، محور اصلاحات در اندیشه امام علی عبارتند از: محوریت حق، عمل به عدالت، اقامه ارزشها و حدود الهی. اما اصول اصلاحات از این قرار است: کرامت انسانی، نگرش انسانی و فرا مذهبی، صداقت و راستی، حکومت بدون نیرنگ. عناوین مورد بحث عبارتند از: چارچوب اصلاحات، اصول اصلاحات، اصلاحات در نظام سیاسی، اصلاحات در حوزه نخبگان سیاسی.

محمدی عراقی، محمود (میزگرد و مصاحبه شونده)

۷۵۱۲- «اصلاحات در گفتمان امام

علی (ع)»، بصائر، پیاپی ۳۰، ص ۱۹-۱۰ و ۳۴، فارسی، کد پارسا: ۲۹۹۶۴ A اصلاحات

آسیب شناسی حکومت اسلامی: اندیشه های اجتماعی سیاسی امام علی (ع) (امام علی (ع))؛ آسیب شناسی اصلاحات (جامعه شناسی)

تحلیلی از جایگاه امر اصلاحات در نظام حکومتی امام علی (ع) است. در مقاله حاضر، مقوله اصلاحات و ویژگی های آن در سیره عملی امام علی (ع) مورد بررسی قرار می گیرد. از دیدگاه گوینده، رعایت حقوق مردم، اجرای عدالت اجتماعی به طور وسیع، اصلاح مسئولان و جلوگیری از انحراف و فساد آنان از مهم ترین شاخصه های اصلاحات در نظام حکومتی امیرالمؤمنین (ع) می باشد. در نظام سیاسی - اجتماعی امام علی (ع)، والی و حاکم اسلامی باید صالح باشد تا بتواند در اجرای اصلاحات عملی توفیق یابد. به اعتقاد نویسنده، حضرت علی (ع) بر اساس دستور اسلام،

اصل را بر برائت افراد قرار می داد؛ از این رو تا مرحله ای که برانداز بودن یک جریان، روشن نمی گشت، آن حضرت فقط از راه گفتگو و اتمام حجت با آنها وارد می شد.

۳۶۱۴- «نگاهی به اصلاح گری اسلامی

و غربی»، رواق اندیشه، پیاپی ۱۶، ص ۱۰۱-۱۱۸، فارسی، کد پارسا: ۸۶۱۶۳۳ A اصلاحات

اصلاحات دینی

نوشتار حاضر به بررسی و شفاف سازی مفهوم اصلاحات و تعیین مرزهای آن از دیدگاه اسلام و غرب می پردازد. تأکید نویسنده روی مقوله اصلاحات از

نگاه اسلامی است. او این مسئله را در قالب اصلاحات علوی و اصلاحات حسینی ارزیابی کرده و آن را با اندیشه اصلاحات به شیوه غربی مقایسه نموده است. وی مهم ترین مؤلفه های اصلاحات غربی را دین زدایی، رواج سکولاریزم و فرد گرایی معرفی کرده و در مقابل اهتمام به دین، نفی سکولاریزم، تشکیل حکومت دینی و حق محوری را از ویژگی های مهم اصلاحات اسلامی بر شمرده است. از دیدگاه نویسنده، اصلاحات واقعی از نظر اسلام زمانی است که مقدمات رشد مادی و معنوی و تعالی بهتر انسان ها را در پی داشته باشد.

حشمتی، ماشاء الله

۳۶۱۱- انقلاب و اصلاح در قرآن

مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه: مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی (ره)، ۲۶۶ ص، فارسی، منابع: ۲۶۳-۲۶۵، استاد راهنما: محمد فاکر میدی؛ استاد مشاور: کعبی، تاریخ دفاع: ۱۳۸۱.

کد پارسا: ۱۲۰۰۹ P

اصلاحات در قرآن: نظریه های انقلاب

پژوهشی درباره مفهوم اصلاح و عوامل و موانع آن و روش اصلاحی پیامبران در قرآن است. اهم سرفصل های این رساله به شرح زیر است: پیشینه حرکت های اصلاحی، رابطه بین دو مفهوم اصلاح و انقلاب، ابعاد اصلاحات، ویژگیها و هدفهای مصلحان واقعی و دروغین، حرکت های اصلاحی پیامبران، روش اصلاحی قرآن، و راهکارها و آفات اصلاحات از دیدگاه قرآن.

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKUMAN

۶۸۷۵- «حکومت دینی و اصلاحات

از دیدگاه علی (ع)»، پاسدار اسلام، پیاپی ۲۲۷، ص ۲۵-۲۰ و ۱۰، فارسی، کتابخانه: ۲۵ و ۱۰.

کد پارسا: ۸۳۰۶۴ A اصلاحات

اصول و مبانی اصلاحات: اندیشه های اجتماعی سیاسی امام علی (ع) (امام علی (ع))

در نوشتار حاضر ابتدا به ضرورت و اهمیت اصلاحات در حکومت اسلامی اشاره شده و سپس ابعاد و محورهای اصلی اصلاحات در حکومت علوی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. نویسنده پایه اصلی اصلاحات از دیدگاه امام علی (ع) را مبانی ارزشی و دینی می داند و اصلاحات آن حضرت در حکومت خویش را نیز بازگرداندن جامعه به سوی ارزش های دینی و سنت نبوی ارزیابی می کند. اصلاحات فکری و فرهنگی، اصلاحات اقتصادی و مالی و اجرای عدالت اجتماعی، رسیدگی به حقوق مردم در تمام سطوح و شیوه های عملی علی (ع) در جلوگیری از انحراف جامعه، اصلاح اخلاقی و اجتماعی نیز از اصول سیاست های حکومت علی (ع) در امر اصلاحات به شمار رفته است.

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKUMAN

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKUMAN

مصباح یزدی، محمد تقی (۱۳۱۳-)

۳۶۱۶- اصلاحات، ریشه ها و تیشه ها

قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، چاپ اول، ۱۳۸۲ / ۳۰۰۰ نسخه، ۱۱۰ ص، فارسی، رقمی

(شمیز)، بها: ۵۰۰ ریال. شابک: ۹۶۴-۵۸۸۳-۹۴-۶

کد پارسا: ۵۴۳ BV اصلاحات

اصلاحات یکی از مباحث محوری یک جامعه در حال تحول است. نگارنده در مقدمه ضمن اشاره به طرح اصلاح طلبی و چگونگی روند آن، به تبیین اصلاح و افساد از نظر لغوی و قرآن کریم پرداخته و نقش عقل و وحی را در شناخت صلاح و فساد جامعه و اصلاح آن مورد بررسی قرار داده است. وی آنگاه معیار و موازین جامعه صالح و فاسد را از دیدگاه قرآن کریم شرح داده و ضمن تأکید بر رسالت هدایت انبیا در اصلاح جامعه انسانی، شیوه های برخورد با مظاهر فساد در جامعه را از نگاه قرآن تحلیل و بررسی کرده است. مؤلف در پایان، با مروری بر مباحث گذشته، صلاح و فساد را از دیدگاه های مختلف مورد پژوهش قرار می دهد.

۵۲۲۴- «معناشناسی ثابت، متغیر،

رأی، نص در سیاست شرعی»، ندای صادق، پیاپی ۳۴ و ۳۵، ص ۸-۵، فارسی، کد پارسا: ۸۹۰۲۰۷ A اصلاحات

علوم سیاسی - اصطلاحات سیاسی

تحلیلی از نظریه های اهل سنت و شیعه در تدوین سیاست شرعی است. نویسنده با اشاره به ارتباط و تعامل فقه سیاسی با دیگر بخش های فقه و سیستم کلی فقه، به دو رویکرد فرد گرایانه و جمع گرایانه می پردازد. وی معتقد است چالش ثابت و متغیر یا نص و رأی که در عنوان کلی مصالح از آن تعبیر می شود در فقه اهل سنت با نقد جدی مواجه است چرا که آنها خطوط اساسی سیاست شرعی را تدوین نکرده اند. گرچه در دهه های اخیر تأملات فزاینده ای در این باره صورت گرفته است. نویسنده رویکرد شیعه در تقلیل فقه به بخش فردی آن را معلول وضعیت و موقعیت اجتماعی این مذهب در طول حاکمیت اهل سنت دانسته است.

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKUMAN

۸۳۰۱- «سیره علوی، الهام بخش

اصلاح طلبی دینی»، حوزه، پیاپی ۱۰۱ و ۱۰۲، ص ۹۳-۱۴۲، فارسی، کتابخانه: ۱۲۷-۱۴۲.

محل نگه داری: پایگاه اطلاع رسانی سراسری اسلامی (پارسا) کد پارسا: ۸۲۷۰۸۲ A اصلاحات

اثرپذیری از امام علی؛ اندیشه های اجتماعی سیاسی امام علی (ع) (امام علی (ع))

موضوع این مقاله، مهم ترین نشانه های اثر گذاری سیره امام علی (ع) بر جریان اصلاح طلبی دینی است. نویسنده معتقد است، نهضت اصلاح طلبی که موفق به تشکیل نظام اسلامی در ایران شد به گونه مستقیم یا غیر مستقیم از سیره امام علی (ع) الهام گرفته است. عناوین چنین است: سیدجمال آغازگر جریان اصلاح طلبی دینی، نقش محوری و آغازین اندیشه تشیع در اصلاح طلبی، مهم ترین شعارهای اصلاح طلبان سنی و شیعه و پیشنهاد های نظری و عملی آنان.

30739
Osmanlı İmparatorluğu'nda İslahat düşüncesinin gelişimi (1718-1839). ÜZÜLMEZ, Abdurrahman. Yüksek Lisans. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1994. 149 s., 213 ref.
Danışman: Y.Doç.Dr.Mehmet Öz. Dili: Tr.

YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ

2352 *Ottoman reform and Muslim regeneration: studies in honour of Butrus Abu-Manneh*. Ed. Itzhak Weismann and Fruma Zachs. London: Tauris, 2005 (Library of Ottoman Studies, 8). 233pp.

R615 *Islam and modernity*. Ed. Cooper, John, Nettler, Ronald L. & Mahmoud, Mohamed. London, 1997.
Ezzat, Heba Raouf. *American Journal of Islamic Social Sciences*, 16 iii (1999), pp.125-129 (E)
Haron, Muhammad. *Arab Studies Journal*, 9 ii / 10 i (2001/2002), pp.172-177 (E)
Durac, V. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 26 ii (1999), pp.350-352 (E)
Zebiri, K. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 62 ii (1999), pp.348-349 (E)
Tayob, Abdulkader [I.] *Journal for Islamic Studies*, 20 (2000), pp.145-146 (E)
Kuru, Ahmet T. *Journal of Muslim Minority Affairs*, 21 i (2001), pp.174-177 (E) also online at www.catchword.com.
Inamul Haq. *Journal of Research Society of Pakistan*, 37 ii (2000), pp.59-65 (E)
Manzoor, S.Parvez. *Muslim World Book Review*, 19 ii (1999), pp.3-9 (E)
Mannini, M. *Politica Internazionale*, 27 vi (1999), pp.206-207 (I)

128 DALLAL, Ahmad S. The origins and early development of Islamic reform. *The new Cambridge history of Islam. Vol. 6 - Muslims and modernity: culture and society since 1800*. Ed. Robert W.Hefner. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, pp.107-147. [Modern reform.]

235 KAUFMANN, David. Jacob Mantino, une page de l'histoire de la Renaissance. *Averroes Latinus, I. The translation of Averroes' works into Latin: texts and studies*. Collected and reprinted by Fuat Sezgin ... with Carl Ehrig-Eggert, Eckhard Neubauer. Frankfurt am Main: Institute for the History of Arabic-Islamic Science at the Johann Wolfgang Goethe University, 2007, (Historiography and Classification of Science in Islam, 59), pp.92-154. [Incl. references to Averroes. Originally published in *Revue des Études Juives* 27 (1893), pp.30-60, 207-238.]

R414 *Politics of Muslim cultural reform*. By Khalid, Adeeb. Berkeley, 1998.
Moore, D.C. *Interventions*, 2 ii (2000), pp.289-291 (E). Also online at <http://www.catchword.com>.
Bergne, P. *Journal of Islamic Studies*, 11 i (2000), pp.101-104 (E)
Wood, William. *Turkish Studies Association Bulletin*, 23 ii (1999), pp.23-27 (E)

173 VOLL, John O. Reform and modernism in the middle twentieth century. *The new Cambridge history of Islam. Vol. 6 - Muslims and modernity: culture and society since 1800*. Ed. Robert W.Hefner. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, pp.148-172.

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

جلالی نائینی، غلامرضا

۸۳۰۵ - «امام علی (ع) و راهکارهای

اصلاح معرفت»، حوزه، پیاپی ۱۰۱ و ۱۰۲،

ص ۱۹۱-۲۲۰، فارسی، کتابنامه: ۲۲۰-۲۲۰.

محل نگهباری: پایگاه اطلاع رسانی سراسری اسلامی (پارسا)

کد پارسا: ۲۲۷-۹۲

اصلاح تفکر

تلاشی است در شناساندن منابع، موانع و

راه‌های اصلاح معرفت از دیدگاه قرآن و سنت.

نویسنده با انگیزه معرفتی و اصلاح روش‌های تفکر

و کوشش برای یک‌دست کردن آن، این پژوهش

را با بهره‌گیری از نهج‌البلاغه سامان داده است. برخی

مباحث این اثر، عبارت‌اند از: سرچشمه‌های معرفت و

بازدارنده‌های آن؛ نقش اصلاحی امام علی (ع) در حوزه

معرفت؛ جایگاه ویژه معرفت در حیات معنوی انسان.

نیهان، محمد فاروق

۸۶۴۸ - «دور التجديد في إغناء الفكر

الإسلامي»، التوحيد، پیاپی ۱۰۹، ص ۱۱۱-۱۲۰، عربی.

کد پارسا: ۸۵۰۶۵۱

نواندیشی دینی

تحلیلی از نقش و تأثیر نواندیشی اسلامی

بر غنی‌سازی فکر و فرهنگ اسلامی است. نویسنده

نخست دو دیدگاه مخالفان و طرفداران نواندیشی دینی

را مورد بررسی قرار می‌دهد و نتیجه می‌گیرد نزع آنان

لفظی و ناشی از نداشتن تصویری مشترک از مفهوم

نواندیشی و اصلاح فکری دینی است. او سپس به تبیین

مفهوم صحیح این واژه می‌پردازد و اصلاح فکر

دینی را امری طبیعی جلوه می‌دهد که باعث رشد و

بازرور شدن اندیشه اسلامی می‌شود. از دیدگاه وی،

حتمی بودن اصلاح فکر دینی، ناشی از تغییر شرایط

زندگی و از میان رفتن بافت و ساختار سنتی اجتماعی

و اقتصادی آن است که نیازمندی‌های جدیدی را به

وجود می‌آورد و پاسخ‌هایی متناسب با خود را می‌طلبد.

28 ENUL 2008

09 Abu Zayd, Nasr Hamid *Islahat*
 Reformation of Islamic thought : a critical historical analysis / Nasr Abu Zayd ; with the assistance of Katajun Amirpur and Mohamad Nur Kholis Setiawan. - Amsterdam : Amsterdam University Press, 2006. - 112 p. ; 25 cm. - (WRR Verkenningen ; 10)
 Bibliograffa: p. 103-109. - Incluye (p. 110-112) glosario
 ISBN 90-5356-828-X
 1. Islam - Vida intelectual - Historia I. Titulo. II. Serie.
 008(297)(091)
 ICMA 4-52772 R. 57810

Reform
 131 HÖPP, G. Der Islam und seine unvollendete "Reformation". Zum Verhältnis von abhängigen Kapitalismus und blockierter Reform in arabischen Ländern. *Asien, Afrika, Latein-Amerika*, 9 (1981), pp.1041-1052.

80037 *Islahat*

Besim Özcan; "Islahatlarla ilgili III. Setim'e Sunulan Layihalar (Tatarcık Abdullah Efendi Layihası)", 1985. LXIV + 70s.
 Danışman: Yrd.Doç.Dr. Dündar Aydın.
 Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
 Tarih Anabilim Dalı
 ...*Master* Tezi.

117 FILALI-ANSARY, Abdou. *Repensar el islam: los discursos de la reforma*. Tr. Serrat Crespo, Manuel. Barcelona: Bellaterra, 2004 (Biblioteca del Islam Contemporáneo, 24). 294pp. [Tr. of *Réformer l'islam*, Paris 2003.] *Islahat*

05 HAZİRAN 1996

1471 ZABBAL, F. Isolation or integration: the development towards multicultural societies. *Islam, modernism and the West: cultural and political relations at the end of the millennium*. Ed. G.Martín Muñoz. London: Tauris, in association with the Eleni Nakou Foundation, 1999, pp.237-245 (Muslims in Europe.)
 1472 ZEMNI, Sami. Is there a place for Islam in Europe? *C.I.E. Newsletter*, 1 i (1999) pp.34-39

1977 LUZ, Nimrod. The re-making of Beersheba: winds of modernization in the late Ottoman sultanate. *Ottoman reform and Muslim regeneration: studies in honour of Butrus Abu-Manneh*. Ed. Itzhak Weismann and Fruma Zachs. London: Tauris, 2005, (Library of Ottoman Studies, 8), pp.187-209. [Modern Beersheba created by the Ottomans during the 19th century.] *Islahat*

MADDE YAYIMLANDIRTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

655 FRIEDMANN, Yohanan. Conditions of conversion in early Islam. *Rituals and ethics. Patterns of repentance: Judaism, Christianity, Islam. Second International Conference of "Mediterraneum"*. Ed. Adriana Destro & Mauro Pesce. Paris & Louvain: Peeters, 2004, (Collection de la Revue des Études Juives), pp.95-106. *Islahat*

303.484 RE. *IRUCA* *ISLAHAT*
 Une reforme praticable en Turquie.- Athenes: Imprimerie d'Andre Coromelas, 1853. 34 p.; 21 cm.
 4194 1. Social Reforms, Turkey

08 TEM 2008

R621 *Islam and the political discourse of modernity*. By Salvatore, Armando. Reading, 1997.
 Antrim, Zayde G. *Bulletin of the Royal Institute of Inter-Faith Studies*, 1 i (1999), pp.225-227 (E)
 Thielmann, J. *DAVO-Nachrichten*, 9 (1999), p.114 (G)
 Nielsen, Jørgen S. *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs), 74 ii (1998), pp.433-434 (E). Also online at www.ingenta.com.
 Manzoor, S.Parvez. *Journal of Islamic Studies*, 9 ii (1998), pp.315-317 (E)
 Otterbeck, J. *TjMS: Tidskrift för Mellanösternstudier*, 1999 ii (2000), pp.87-90 (Sw)

2322 ALKAN, Necati. Ottoman reform movements and the Bahā'ī faith, 1860s-1920s. *Studies in modern religions, religious movements and the Bahī-Bahā'ī faiths*. Ed. Moshe Sharon. Leiden & Boston: Brill, 2004, (Numen Book Series: Studies in the History of Religions, 104), pp.253-274. *Bahā'ī Islahat*

MADDE YAYIMLANDIRTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

Tez Doktora KAR

Anadolu İslahât-ı umûmî müfettişi Ahmet Şâkir Paşa ve icraatı (1838-1899) /

Ali Karaca. - -

[y.y. : y.y.], 1992.

V, 220, V y. : 29 cm.

Tezç (Doktora).--T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Yakınçağ Tarihi Anabilim DalıBAŞBAKANLIK
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI
KÜTÜPHANESİ

21 TEMMUZ 1996

1357

Yakut, Kemal.

II. Meşrutiyet döneminde sosyal ve ekonomik alanda yapılan reform hareketleri Kemal Yakut. -
Eskişehir : Anadolu Üniversitesi, 1991.

V, 186 y.

Tez (yüksek lisans) - Anadolu Üniversitesi, 1991.

Yer no: TEZ YUK .Y34

İslahat

02 NİSAN 1992

1069
170261
- İSLAM
- Reform
HÖPP, G. Islam and its uncompleted
"Reformation": on the connection
between dependent capitalism and
the blocked Islamic reform in Arab
countries. *Islamic studies in the
German Democratic Republic*. Ed.
H.Preissler & M.Robbe. Berlin:
Akademie-Verlag, 1982 (Asien, Afrika,
Lateinamerika, Sonderheft 10),
pp.42-60.

07 EKİM 1993

- Medrese
- İslahat
- İcazename

YAZICI,

Nesimi (Dr.), "Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi, Medrese Programları -
İcazetenameler, İslahat Hareketleri", Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
Dergisi, XXVIII, (1986), 459 - 462.- Batılılaşma
- İslahat (TİM)

KASACI,

Kamil, "Osmanlı İmparatorluğunda Batılılaşma Öncesi İslahat Önerileri ve Girişimleri",
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Prof. Dr. Toktamış Ateş),
İstanbul Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, 1987, 226 S.حرکت الاصلاح - السی فی عهد السلطان محمود الثاني (مارس ۱۹۶۵)
عبد اللطيف الدسوقي البحرأوى (إشراف أ. د. أحمد عزت عبد الكرم)- Osmanlılar
- Mahmut
- İslah

كلمة الآداب قسم الآداب

عة عين شمس ، التقرير العلمى .، ۱۹۶۰ - ۱۹۷۰ (ماخصات رسائل
ستير و الدكتوراه التي منحتها الجامعة من سنة ۱۹۶۰ - ۱۹۷۰) ، الجزء الاول رسائل
كتوراه ، القاهرة ۱۹۷۳ ، IRCICA KTP. 9650/1

10 TEMMUZ 1996

- İslahat

Osmanlı İmparatorluğu'nda batılılaşma öncesi ıslahat
önerileri ve girişimleri. KASACI, Kamil. Bil. Uz.
İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
İstanbul, 1987. 226s.
Danışman: Prof.Dr.Toktamış Ateş.

1591

11 MAYIS 1993

090037 ISLAHAT - 180708 SELİM III AT.Ü. tarih 4-185-
129. "İslahatlarla ilgili III.Selim'e Sunulan Layihalar (Tatarcık Abdullah Efendi Layihası)".
Besim Özcan, Erzurum 1985, LXIV + 70 s. (Danışman: Yrd Doç Dr. Dündar Aydın)

22 OCAK 1994

- İslahat

Tanzimat'tan 1.Cihan Harbine kadar yapılan ıslahat ve Ermeni
cemaati. ÜRGEN, Nuri. Bil. Uz. Ankara Üniversitesi,
Atatürk İlk. ve İnk. Tar. Ens., Ankara, 1987. 161s.
Danışman: Prof.Dr.Mustafa Kafalı.

1125

11 MAYIS 1993

LANGUAGE REFORM AND CONTROVERSY IN
THE *NAHDA*: AL-SHARTŪNĪ'S POSITION AS
A GRAMMARIAN IN *SAHM*

ABDULRAZZAK PATEL

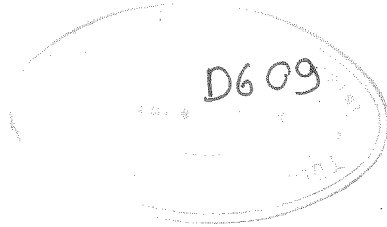
UNIVERSITY OF OXFORD

Abstract

The Arab Renaissance (*nahda*) in the late nineteenth and early twentieth centuries witnessed a considerable amount of linguistic controversy among scholars. Aḥmad Fāris al-Shidyāq's simplified grammar of the Arabic language known as *Ghunyat al-tālib* provoked Sa'īd al-Shartūnī's refutation, *al-Sahm al-sā'ib*. This work subsequently prompted two counter-refutations in al-Shidyāq's defence by Yūsuf al-Asīr and Ibrāhīm al-Aḥḍab. One of the most significant aspects of this controversy is that scholars have been searching for a solution to the issues it raised up to the present day. Based on an extensive study of original sources, this article sheds light on some of the underlying factors prompting al-Shartūnī's refutation and his position as a grammarian. The article also examines the counter-refutations offered by al-Asīr and al-Aḥḍab in order to provide a fuller picture of the linguistic debate in the *nahda*.

During the Arab Renaissance (*nahda*) of the late nineteenth and early twentieth centuries nearly all intellectuals took an active interest in the Arabic language. As far as the question of language reform is concerned, however, one can isolate the proponents of two main discourses. The conservative reformists which included Buṭrus al-Bustānī (1818–83), Ibrāhīm al-Yāzījī (1847–1906), and Sa'īd al-Shartūnī (1849–1912), and the liberal reformists including Aḥmad Fāris al-Shidyāq (1804–87), Yūsuf al-Asīr (1815–89), and Ibrāhīm al-Aḥḍab (1827–91).¹ These scholars agreed on the need to reform Arabic, but

¹ Al-Shartūnī was among the prominent group of *nahda* intellectuals who devoted themselves to the preservation of the Arabic language. His principal interests lay in grammar, lexicography and rhetoric though he made important contributions to other fields as well. His close associates include leading *nahda* intellectuals like Buṭrus al-Bustānī and Muḥammad 'Abduh (1849–1905), and later influential figures like Shakīb Arslān (1869–1947) and Mārūn 'Abbūd (1886–1962) who were his students. Al-Asīr and al-Aḥḍab, Lebanese Muslim scholars, were educated at al-Azhar and among leading *nahda* intellectuals who made important contributions

6 - DEC 2011

MADDE KATILANCIKTAN
SONRA BELGİSİ ÇIKARILAN

Iskraf

135356

MODERNIST ISLAM, 1840–1940

A SOURCEBOOK

Edited by CHARLES KURZMAN

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	135356
Tas. No:	297.09 MOD.1

OXFORD
UNIVERSITY PRESS

2002

146707

Onur Kinli

Osmanlı'da Modernleşme ve Diplomasi

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	146707
Tas. No:	320.95607 KIN.0

Imge Dağıtım

Ankara

Konur Sokak No: 43/A Kızılay
Tel: (312) 417 50 95-96 / 418 28 65
Faks: (312) 425 65 32
E-Posta: dagitim@imge.com.tr

İstanbul

Mühürdar Cad. No: 80 Kadıköy
Tel: (216) 348 60 58
Faks: (216) 418 26 10
E-Posta: kadikoy@imge.com.tr

Ankara 2006

146707
146707
146707

OSMANLI DEVLETİNDE ISLAHAT HAREKETLERİ VE BATI MEDENİYETİNE GİRİŞ GAYRETLERİ (1700-1839)

*Dr. Mehmet KARAGÖZ**

Osmanlı Devleti'nde batılılaşma hareketlerinde en önemli safha Tanzimat Fermanı'nın ilanı kabul edilirse de bu mevzu halâ Türkiye'de tartışma konusudur. Bu tartışmalara girmeden Osmanlı Devleti'ndeki ıslahat hareketlerinin belli bir fikri hazırlıktan sonra yapıldığı düşüncesiyle, Tanzimat'tan evvel yapılan ıslahatları ve ıslahat düşüncesini ortaya koymağa çalışacağız.

Osmanlılar temsil ettikleri medeniyet içerisinde devlet hayatında meydana gelen eksiklikleri yine kendi kendilerine yeterli olacakları düsturlarıyla çözmeye çalışmışlardır. Ancak XVIII. asrın başlarından itibaren meydana gelen "zihniyet değiştirme"den sonra eksiklere hal çarelerini kendi medeniyetlerinin dışında da aramaya başlamışlardır. Fakat bu pek kolay olmamıştır.

Osmanlı Devleti'nde umumiyetle III. Ahmet'le başlayan dönem batıya açılmanın başlangıcı olarak kabul edilir. Kısaca ıslahat kelimesini açıklamakta fayda vardır. Islahat Arapça, sulh kelimesinin çoğuludur. "Sulh" ıslah, iyileştirme, düzeltme, eksiklikleri tamamlama, fenalığı giderip iyileştirme demektir. Islahat ıslah kelimesinin çoğulu olarak, düzeltmeler, iyileştirmeler, yoluna koymalar manâlarına gelir.

Osmanlı Devleti, 1683-1699 seneleri arasında Avrupalı Hıristiyan devletlerin meydana getirdiği "Mukaddes ittifakla" yaptığı savaşları kaybetmiştir. Bu harplerin neticeleri Osmanlı devlet ve millet hayatında derin tesirler meydana getirmiştir. Hatt-ı zatında XVIII. asra gelindiğinde ilerlemeler ve fetihler durmuş ve siyasi, medeni

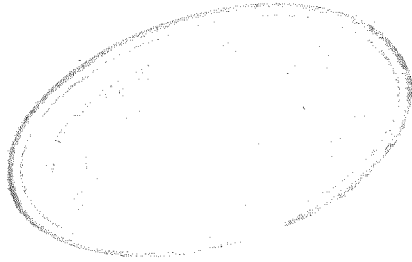
* İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Eğitimi, Tarih Bölümü Öğretim Görevlisi.

Ank. Üniv. Osm. Tarihi Araştırma ve Uyg.

Merkezi Dergisi.

OTAM , sayı:6 , Ankara-1995, s. 173-194

D.477

23. SİYASAT 1999

Bu yüzden varılan sonuç, T'u-yü-hun'lar için belli belirsiz bir soru işareti bir kenara bırakılırsa ve elbette Moğol olan Yü-wên'ler, Hsi'ler (Tatabı'lar) ve Kitan'lar hâric tutulursa, mezkûr bütün kabilelerin: -Hsiung-nu'lar (Hunlar), Wu-huan'lar (Oğuzlar?) Hsien-pei'ler, Mu-jung'lar, T'o-pa'lar (Tavgaçlar) ve Jou-jan'ların Türk olduklarıdır.

(VII) Nihayet tatminkâr bir şekilde sonuçlandıramadığım boşlukta kalmış tek noktaya geldim. Demin atıfta bulunulan cenaze töreni heyetleri listesinde kesinlikle Türk olan "Üç Kurkan'lar" ile kesinlikle Moğol olan Kitan'ların arasında "Otuz Tatar" denen bir kavim görülmektedir. Bu benim tespit edebildiğim kadarıyla Tatarlardan ilk bahsediliştir (M.S. 576/732). Çin kayıtlarında onlar hakkındaki atıfları ele alan Pelliot (A propos des Comans, s. 143) bu kayıtlardan bulabildiği en erkeninin M.S. 842'den olduğunu söylemektedir. Onlardan 9. (?) ve 10. yüzyıllardaki Saka belgelerinde de bahsedilmiştir, meselâ bakınız H. W. Bailey, *A Khotanese Text concerning the Turks in Kantsou* (Kansu'daki Türklerle İlgili Bir Hotan Metni), Asia Major, N.S. I. 1949, s. 52. Tatarlara müslüman kaynaklarındaki daha da geç olan atıflar V. Minorsky, *Hudûd el-Âlem*'de, Londra, 1937, indeks A'da, Tatar adı altında bulunabilirler. Kaşgarlı *Divânu Lugati't-Türk'te* (11. Yüzyıl ortası) Tatarların (ve Kay'ların, Yabaku'ların ve Basmıl'ların da) kendilerine has "lehçeleri" (luğa) (yani Türkçe lehçeleri farzolunan) olduğunu ve aynı zamanda Türkçe'yi iyi konuştuklarını söylerken Çomul'ların "ayrı garip bir dili" (*rañana 'ala hida*) (Türkçe olmadığı farz olunan) olduğunu fakat Türkçe bildiklerini beyan etmektedir. Anlaşıldığına göre ortaçağlarda ve sonraki devirlerde ad hiç değilse kısmen yer değiştirmiş, ve hiçbir ayırım yapmaksızın ama ağırlık genellikle Moğollar üstünde olmak üzere hem Moğollar hem de Türkler için kullanılmıştır. Kelime hatta Çin'de bile bazen özellikle "Moğol" yerine kullanılmıştır. Meselâ M.S. 1389'daki Çince-Moğolca Sözlük *Hua-I -i-yü*'de "Moğol" olarak tercüme edilen Çince terim *Ta-ta'dir* (鞑靼) bakınız E. Haenisch, *Sinomongolische Glossare I* (Çince-Moğolca Sözlükler I): *Das Hua-I ih-yü*, A.D.A.W., Berlin, 1957, s. 21. Her neyse delile bir bütün olarak bakıldığında asıl Tatarların Türk olduklarını ve bu adın 13. yüzyıla kadar "Moğol"a özdeş olarak kullanılmadığını düşünmek temâyülündeyim. Gerçekten böyle bir şey olduysa bu değişimin sebepleri hâlâ keşfedilmeyi bekliyor.

HÂMİŞ

Dostum Dr. Waley, "Kitan'ların bir Moğol dili konuştuklarına dâir akla gelebilecek bir şüphe olmadığını" söylemekle, bana, benim fazla ileri gittiğimi işaret etmiştir. Bu aslında genel kanıdır ve en eski Türkçe (muhtemelen Tavgaçça) alıntı kelimeleri Moğolca'ya sokanların Kitan'lar olduğunu kabul etmek kronolojik bakımdan da uygun düşmektedir. Fakat *Liao Shih*'in sonundaki Kitanca 200 kelime kadarlık sözlüğün görünüşte bu nazariyeye uymadığı rahatsız edici gerçeği de ortada durmaktadır. Bu sözlükteki kelimelerin bazıları Moğolca veya Türkçe'ye benzer gözükürken pek çok diğeri de bu şekilde kolayca izah edilememektedir. Bu yüzden bu sözlük ilmî olarak incelenene kadar Kitan'ların ya daha batıdaki Kot'lar, Ket'ler vesaireninki gibi tamamen tecrit edilmiş olan ya da Paleo-Asya grubunun bir parçası olarak kendilerine has bir lisanlarının olduğu ve henüz daha teşhis edilmemiş olan bir kavmin ilk Türkçe'den alıntı kelimeleri Moğolca'ya sokan Moğolca konuşan kavim olduğu ihtimali varid kalacaktır.

1 HAZİRAN 1999

Istanbul, s. 97-114.

OSMANLI DEVLETİ'NDE İSLÂHAT HAREKETLERİ VE TANZİMÂT

Zafer GÖLEN*

GİRİŞ

Osmanlı Devleti bir cihan devleti olarak tarihteki yerini aldığı anda, dünyanın en iyi örgütlenmiş toplumsal ve siyasal yapısına da sahipti. Bu yapılanmada devletin asli vazifesi büyük zaferlere imzasını atmış olan ordunun iase ve ikmalini sağlamaktı. Toplumsal sahadaki teşkilatlanmalara ya hiç karışılmamış veya belirli seviyede müdahale edilmişti. Toplumun ihtiyaçları, hemen hemen her sahada faaliyet gösteren vakıflar tarafından karşılanıyordu. Mesleki ahlak çok iyi organize olmuş ve disiplinli bir kurum olan lonca teşkilatı ile sağlanıyordu.

Devlet dünyanın en büyük ve kalabalık ordusunu beslemek için hak ve adalet ölçüleri dışına çıkmadan her türlü şerf ve örf vergileri tahsil ediyor, askeri düzenin çarkları bu sayede pürüzsüz olarak işliyordu. Osmanlı dehasının orijinalligi, dayandığı asıl zümre olan Türklerin dışındaki insan ve beyin gücünden zekice faydalanmasında yatar. Devşirme sistemi olarak adlandırdığımız bu teşkilatlanma sayesinde imparatorlukta en zeki insanlar devlet kademelerinde görev alıyor, bu sayede devlet hükmettiği toplumların enerjisini de kendi istekleri doğrultusunda kullanabiliyordu. Daha XVI. yüzyılın sonunda bu teşkilattaki bozulmayı gören **Gelibolulu Mustafa Ali**, III. Murat dönemindeki aksaklıkları belirtirken devlet kademelerine liyâkatsiz Acem, Gürcü ve Türkmen kitlelerin getirilmesini eleştiriyordu. Bu eleştirinin temelinde devşirme sistemindeki bozulmaya duyulan tepki yatıyordu.

Bu büyük imparatorlukta esas siyasal ve toplumsal dönüşümün temelleri, Fatih döneminde atılmıştır. İstanbul'un fethiyle iyice mağrurlaşan imparatorluğun, **Yavuz**

* Burdur Eğitim Fakültesi Tarih Bölümü Araştırma Görevlisi.

«Her şeyin bilinerek yapıldığına ve bilginin muvaffakiyetin en birinci âmili olduğuna» büyük bir güvenle bir daha inanıyoruz.

Dün denecek kadar az bir zaman evvel, haritadan ismi silinmek istenilen bir ulusa, can ve dirlik veren Türk ismini acunun dört bir köşesine duyuran Ulu

Önder Kamâl Atatürk'e, onun gösterdiği yolda yürüyen Başbakan General İsmet İnönü'ne ve bütün bu ünlü işleri, kendi düşüncesiyle başarıp meydana getiren Sağlık ve Soysal Yardım Bakanı Pr. Dr. Refik Saydam'a karşı kalplerimiz minnet ve şükran duygularile doludur.

Dr. Süreyya Kadri Gür

Eski zamanlarımıza ait siyasi kıssalar:

TÜRKİYEDE ISLAHAT DAVASI

Yazan: Mütেকait Büyük Elçi Salih Münir Çorlu

Neden ve nasıl başladı? — Neden ve niçin 64 sene sürdü? —
Cümhuriyet geldi, dava da bitti.

— 1 —

Abdülmeccidin cülûsundan birkaç ay sonra (3 teşrinisani 1839) Reşit Paşanın tesis ettirdiği «Tanzimatı Hayriye» ile Türkiye kanun ve nizama tâbi bir idare altına konulmuştu. Ahalimizin hukuku ve can ve malı emniyet altına alınmıştı. Ekserisi malikâne gibi valilerin ellerine geçmiş olan eyaletler, mülki teşkilât yapıpılıp devletin doğrudan doğruya emir ve hükûmetine tâbi kılınmıştı. İdarî ve adli kanunlar ve nizamlar yapmak, bütçe tanzim etmek, memurların muhake-melerine bakmak, Divanı Temyiz vazifesini görmek üzere «Meclisi, Vâlâyı Adliye», ve mektepler açmak ve maarifin intişarına hizmet etmek üzere «Maarifi Umumiye Meclisi», ve «Divanı Muhasebat» vazifesini icra etmek üzere «Meclisi Maliye», ve madenleri işletmek üzere «Maadin Meclisi», ve ziraatin fennî surrette ilerletilmesi çarelerini düşünmek ve bulmak üzere «Ziraat Meclisi», ve azası islâm ve hristiyan vücuhtan seçilmiş muteber şahsiyetlerden mürekkep olmak üzere taşralarda idare meclisleri teşkil olunmuş ve on bir sene içinde hazinenin varidatı da birkaç kat yükselmiş idi. İmarata ve sanayie ait bazı teşebbüslerde de bulunularak bir posta servisi ve Yedikule haricinde ve Tophane ci-

varında birer dökümhane ve gene Yedikule dışarısında bir basmahane ve Herkede bir mensucat fabrikası ve Eyüp civarında bir feshane ve İzmitte bir kâğıt fabrikası ve Paşabahçesinde bir şişe fabrikası ve Büyükderede bir tuğla fabrikası, İstanbul civarında Ayamamada iptidai bir ziraat mektebi tesis olunmuş ve tersaneden vapurlar verilerek haftada birer kere İzmiere, Selâniğe, Trabzona, İzmitte ve Gemliğe postalar işlettilmişti.

Fakat kanunî ve asri muntazam bir hükûmetin makinelerini kullanacak büyük, küçük memurlar yetişmemişti, hattâ mevcut olanların içinde okuma, yazma bilmiyenler çoktu. Asır ve zamanın nezaketini ve icabatını ve islahat ve teceddüdatın faydasını lâyükile takdir eyliyenler de azdı. Onun için bu kanunların, nizamların, teşkilâtın haylısı kâğıt üzerinde kaldı, tatbik olunmadı. İmarata ve sanayie ve iktisadiyata ait teşebbüslerden semere hâsıl olmadı.

Tesis edilen fabrikalar, ziraat mektebi ve imalâthanelerin çoğu birkaç sene yaşayabildi.

Maarife gelince İstanbulda ve büyük şehirlerin birkaçında eski zamanın mahalle mekteplerinden bazılarında «rüşdi-

دائرة المعارف بزرگ اسلامی، جلد پنجم، تهران، ۱۳۷۹.

MAHDI... 3 AUGUST 2001
اصلاح طلبی

۲۲۰

جوزی، عبدالرحمان، الموضوعات، به کوشش عبدالرحمان محمد عثمان، بیروت، ۱۳۸۶/ق/۱۹۶۶م؛ ابن حجر عسقلانی، احمد، تهذیب التهذیب، حیدرآباد دکن، ۱۳۲۶/ق؛ همو، لسان المیزان، حیدرآباد دکن، ۱۳۲۹/ق؛ ابن دقیق العید، محمد، الاقتراح، به کوشش فحطان عبدالرحمان دوری، بغداد، ۱۴۰۲/ق/۱۹۸۲م؛ ابن شهر آشوب، محمد، معالم العلماء، نجف، ۱۳۸۰/ق/۱۹۶۱م؛ ابن صلاح، عثمان، مقدمه، به کوشش عائشه عبدالرحمان بنت شاطی، قاهره، ۱۹۷۶م؛ ابن طاووس، علی، کشف المحجبه، به کوشش محمد حسون، قم، ۱۴۱۲/ق؛ همو، اللهوف، نجف، ۱۳۸۵/ق/۱۹۶۵م؛ ابن کثیر، اسماعیل، الباعث الحثیث، به کوشش احمد محمدشاکر، بیروت، ۱۴۰۳/ق/۱۹۸۳م؛ ابن ندیم، الفهرست؛ حاکم نیشابوری، محمد، معرفة علوم الحدیث، به کوشش معظم حسین، مدینه، ۱۳۹۷/ق/۱۹۷۷م؛ خطیب بغدادی، احمد، الکفایه، حیدرآباد دکن، ۱۳۵۷/ق؛ ذهبی، محمد، میزان الاعتدال، به کوشش علی محمد بجاری، قاهره، ۱۳۸۲/ق/۱۹۶۳م؛ سخاوی، محمد، الفتح المفیث، بیروت، ۱۴۰۸/ق؛ سیوطی، تدریب الراوی، به کوشش احمد عمر هاشم، بیروت، ۱۴۰۹/ق/۱۹۸۹م؛ شهید اول، محمد، ذکری الشیعه، ج سنگی، تهران، ۱۲۷۲/ق؛ شهید ثانی، زین الدین، الرعاية، به کوشش محمود مرعشی و عبدالحسین محمدعلی بنال، قم، ۱۴۰۸/ق؛ شیخ بهایی، محمد «الوجیزة فی علم الدرایة»، همراه حبیل المتین، تهران، ۱۳۱۹/ق؛ طبرسی، فضل، اعلام الوری، به کوشش علی اکبر غفاری، بیروت، ۱۳۹۹/ق/۱۹۷۹م؛ طریحی، فخرالدین، جامع المقال، به کوشش محمدکاظم طریحی، تهران، ۱۳۷۴/ق/۱۹۵۵م؛ طوسی، محمد، الفهرست، به کوشش اشیرنگر، مشهد، ۱۳۵۱ش؛ عاملی، حسین، وصول الاخیار، به کوشش عبداللطیف کوهکمری، قم، ۱۴۰۱/ق؛ مجلسی، محمدتقی، روضة المتقین، قم، ۱۳۹۸/ق؛ محقق حلّی، جعفر، المعین، ج سنگی، ۱۳۱۸/ق؛ مفید، محمد، الارشاد، نجف، ۱۳۸۲/ق؛ نجاشی، احمد، رجال، به کوشش موسی شبیری زنجانی، قم، ۱۴۰۷/ق؛ نعمانی، محمد، الفیحة، بیروت، ۱۴۰۳/ق/۱۹۸۳م؛ نوی، یحیی، «التقرب والتیسیر»، تدریب الراوی (نک: هم، سیوطی)؛ نیز: فرامرز حاج منوچهری

آنچه از اصول حدیثی می‌شناسیم و آقابزرگ هم به عنوان یکی از صفات مشترک به آن اشاره کرده (۱۳۴/۲)، بی‌ترتیب بودن آنهاست؛ ولی در برخی منابع دیده می‌شود که واژه «اصول» نه به مفهوم یاد شده، بلکه در معنای اثری فقهی به کار رفته که در این موارد، آثار یاد شده دارای موضوعاتی ویژه‌اند؛ این خود نشانه تدوین یافتگی آنهاست که با ماهیت اصول حدیثی در عدم قرارگیری در چارچوب تدوینی مشخص، مغایرت دارد. به عنوان نمونه، شیخ طوسی، پس از ذکر شرحی از حرز ابن عبدالله سجستانی و نام بردن کتبی از او همچون کتاب الصلاة، کتاب الزکاة و کتاب الصیام، این کتب را در عداد «اصول» قرار می‌دهد (نک: ص ۸۴-۸۵). حفص بن عبدالله سجستانی و کتب نامبرده شده او نیز نمونه‌ای دیگر از همین دست است که به طور مجزا و جداگانه در موضوعاتی فقهی گردآمده‌اند و طوسی آنها را «اصول» به شمار آورده است (ص ۱۱۲). جز آنچه یاد شد، شیخ طوسی در برخی موارد همچون ذکر احمد بن محمد بن نوح سیرافی، بُندار بن محمد و حمید بن زیاد، به ترتیب از چنین تعبیراتی استفاده کرده است: «له کتب فی الفقه علی ترتیب الاصول و ذکر الاختلاف فیها»، «له کتب منها کتاب الطهارة... علی نسق الاصول»، «له کتب کثیرة علی عدد کتب الاصول» (نک: ص ۷۰-۷۱) که به روشنی ویژگی این «اصول» فقهی در کیفیت تنظیم را باز می‌نماید.

در جمع‌بندی کلی می‌توان گفت که کاربرد اصطلاح اصل درباره اصول اربعمائه و اصول فقهی متقدم امامیه، از باب اشتراک لفظ است و اصل در گونه دوم، مفهوم کتابی مدون را داراست؛ به طوری که در موارد یادکرد از اصول فقهی، گاه ذکر «کتاب» پیش از نام اصل، و گاه ترکیب «کتب الاصول» به چشم می‌آید.

در بازگشت به سخن از اصول اربعمائه و در پی جویی از جایگاه این نوشته‌ها در دوره‌های پسین، باید گفت که با رواج یافتن تدوین در حدیث، این اصول به تدریج روی به بی‌رونقی نهاده‌اند، چنانکه با راه یافتن احادیث این اصول به مجامع حدیث امامیه، همچون کافی، من لایحضره الفقیه، تهذیب و استبصار، عملاً این ۴ اثر، به عنوان جایگزین و ملخص اصول اربعمائه شناخته شده‌اند (نک: شهیدثانی، ۷۲؛ قس: عاملی، ۸۵، که از اصول پنجگانه یاد کرده است).

در پایان گفتنی است که آقابزرگ به وجود شمار اندکی از این اصول به صورت ناقص، یا برخی به صورت کامل اشاره کرده، و فهرستی از برخی اصول را در اختیار قرار داده است (همانجا). مجموعه‌ای از بازمانده‌های اصول در یک مجلد با عنوان الاصول الستة عشر، مشتمل بر ۱۶ عنوان بارها منتشر شده است. همچنین ابن ادریس در النوادر اقتباسهایی از برخی منابع کهن حدیثی دارد که مواردی از آنها، همچون کتاب ابان بن تغلب و کتاب جمیل بن دراج را ممکن است بتوان با اصول این دو شخص مرتبط دانست (نک: ابن ادریس، ۳۹، ۴۶).

مآخذ: آقابزرگ، الدررمة؛ ابن ادریس، محمد، النوادر، قم، ۱۴۰۸/ق؛ ابن بابویه، محمد، من لایحضره الفقیه، به کوشش حسن موسوی خراسان، نجف، ۱۳۷۶/ق/۱۹۵۷م؛ ابن

اصلاح طلبی، اندیشه حاکم بر حرکت‌هایی با هدف بهسازی نهادها و روابط اجتماعی که به خصوص در یک و نیم سده اخیر در جهان اسلام اهمیتی قابل ملاحظه یافته است. آنچه در این دوره اخیر با عنوان اصلاح طلبی شناخته شده، در پاره‌ای موارد با تجددطلبی و در مواردی با بنیادگرایی همراه گشته، و بدین ترتیب اصلاح طلبی در طیف‌هایی بسیار متفاوت جلوه کرده است. با توجه به معنایی که در جهان اسلام از اصلاح طلبی شکل گرفته است، در گفت‌وگو از آن، یاد شخصیت‌هایی چون سید جمال‌الدین اسدآبادی و شیخ محمد عبده تداعی می‌شود؛ اما باید توجه داشت که شخصیت‌های اصلاح طلب از نظر نقش اجتماعی، طیفی وسیع را تشکیل داده‌اند و در میان آنان از روحانیان و معلمان تا سیاستمداران و نظامیان دیده می‌شوند.

در مطالعات اخیر، گستره معنایی اصلاح همواره پرسش‌انگیز بوده، و ارتباط معنایی اصلاح در فرهنگ اسلامی با برخی از اصطلاحات متداول در دیگر حوزه‌های فرهنگی، مورد توجه قرار داشته است. در این میان، به طور مشخص، معادل نهادن اصلاح و اصلاح طلبی با رفرم و رفرمیسم پذیرشی فراگیر یافته است. این برگردان نه تنها در برخی فرهنگها و دائرة المعارفها مورد تأیید قرار گرفته، بلکه پذیرش ضمنی آن بر عنوان بسیاری از کتب و مقالات، و حتی برخی سازمانها و نهادهای

KÜÇÜK KAYNARCA'DAN TANZİMÂT'A İSLÂHÂT DÜŞÜNCELERİ

Kemal BEYDİLLİ*

18. yüzyıldan itibaren Tanzimât devrine kadar gelecek *yenilenme* ve *yeniden yapılanma* girişimlerinin itici gücünün, savaşın reformlarının motoru olduğu söylenen Büyük Petro örneğinde olduğu gibi, öncelikli olarak savaşlardaki başarısızlıklarda ve toprak kayıplarında yattığını ileri sürmek yanlış değildir. Yenilenme zaruretinin bu noktada yoğunluk kazanması, yapılmak istenilenlerin genelde askerî sahaya inhisar etmesini kaçınılmaz kılmış olmakla beraber, giderek yenilenmenin genel bir yeniden yapılanma safhasına intikal ettiği görülür.

Köprülüler devrinde veya Halil Hamid Paşa örneklerinde olduğu gibi, askerî saha dışında da genel bir iyileştirme düşünceleri sıkça karşımıza çıkmıştır. Savaşın başarılı bir şekilde sürdürülmesi için özellikle malî durumun ıslâhına ağırlık veren ve devlet gelirlerinin artırılmasına çalışan Fazıl Mustafa Paşa, reyanın durumunu iyileştirici tedbirler almış, genel af ve vergi muafiyeti ile Sirbistan ve Bosna'da yerinden kaçan reyanın geri dönmelerini temin etmiştir. *Nizâm-ı cedîd* tabiri, genel icraatını niteleyen bir tanımlama olarak ilk defa ortaya çıkar.¹ Ordu ve özellikle yeni bir kanunname ile donanmanın ıslâhına, Amcazâde Hüseyin Paşa zamanında başarı ile devam edilmiştir.² Şehid Ali Paşa'nın kapitulasyonların kaldırılmasını düşündüğü ise bilinmektedir.³ Halil Hamid Paşa genel bir değişimi arzular: Ziraate önem verilerek millî gelirin artırılması, idaredeki her türlü kötü uygulamaların önlenmesini, yeniçerilerin disiplin altına alınmasını, Fransızların yardımı ile ordunun, İsveç'in desteği ile donanmanın çağdaş bir yapıya kavuşturulmasını, Karadeniz'in bütün devletlere açılarak, Rusya'nın yeni elde ettiği geniş ticarî imtiyazlarına bir darbe vurulmasını düşünür.⁴

1768'de başlayarak 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile sona eren ve kısa fasılalarla araya giren, ancak mütareke olarak algılanan barış dönemlerine rağmen, savaş hazırlığı ve özellikle Kırım krizi ve ilhakının tazyiki altında geçen ve nihayet 1787-88'de başlayarak 1791-92 Zıstovi ve Yaş Antlaşmaları ile 24 yıl sürmüş ola-

* Prof. Dr., İ. Ü. Edebiyat Fakültesi

¹ J. von Hammer, *Geschichte des osmanischen Reiches* (GOR), III, 849; J. W. Zinkeisen, *Geschichte des osmanischen Reiches in Europa* (GOR), V, 287.

² Hammer, GOR, VII, 45, 756; Zinkeisen, GOR, V, 296.

³ Mehmet Galib, "Ta'limât-ı Şehid Ali Paşa", TOEM, I/3, İstanbul 1328, s. 127-149.

⁴ A. Dode, *Die Flottenpolitik Katharinas und die Konflikte mit Schweden und der Türkei* (1768-1792), Wiesbaden 1979, s. 110.

MUHAFAZAKÂR DÜŞÜNCE

(The Journal of Conservative Thought)

3 Aylık Yerel Süreli Düşünce Dergisi

Yıl/Year: 4 Sayı/Issue: 16-17 Bahar-Yaz/Spring-Summer 2008

ISSN 1304-8864

Kadim Yayınları Adına Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü/
General Director
İdari Koordinatör/Administrative Coordinator
Reklam ve Halkla İlişkiler/Marketing and Public Relations:
Sanat Yönetmeni/Creative Director
Dış İlişkiler Koordinatörü/Coordinator of Outreach
Web Yönetimi/Webmaster

: Serhat Buhari Baytekin
: Fatih Çetinkaya
: Elif Sönmez
: Oğuz Çetin
: Neşe Ufuk
: Ozan Aslan

16-17. Sayı Editörü:
Bedri Gencer

Yayın Kurulu/Editorial Board

Birol Akgün, Bekir Berat Özipek, Bedri Gencer
Ahmet Helvacı, Murat Yılmaz, Mustafa Armağan,

Danışma ve Hakem Kurulu/Advisory Board

İlber Ortaylı, Prof. Dr., Bilkent Ü.] İltar Turan, Prof. Dr., Bilgi Ü.] Ahmet Güner Sayar,
Prof. Dr., İstanbul Ü.] M.Şükrü Haniyoğlu, Prof. Dr., Princeton Ü.] Kenan Gürsoy, Prof. Dr.
Galatasaray Ü.] Mustafa Erdoğan, Prof. Dr., Hacattepe Ü.] Levent Köker, Prof. Dr., Gazi
Ü.] Mümtaz'er Türköne, Prof. Dr., Gazi Ü.] Süleyman Seyfi Ögün, Prof. Dr., Uludağ Ü.]
Naci Böstancı, Prof. Dr., Gazi Ü.] Ümit Meriç, Prof. Dr.] İhsan Sezal, Prof. Dr., Gazi Ü.] Fazıl
Hüsnü Erdem, Prof. Dr., Dicle Ü.] Ömer Çaha, Prof. Dr., Fatih Ü.] Gökhan Çetinsaya, Prof.
Dr., İTÜ.] Davut Dursun, Prof. Dr., Sakarya Ü.]

Yönetim Yeri (Address)

Büklüm Sok. No: 19/2 Kavaklıdere/Ankara- Türkiye
Tel: 0-312 418 54 74, Fax: 0-312 418 78 76
e-mail: dergi@muhafazakar.com www.muhafazakar.com

Abonelik/Subscription

ABONET: Tel: 0- 212 222 72 06-210 01 10 Faks: 0- 212 222 27 10

e-mail. abonet@abonet.net www.abonet.net Abone Dağıtım: AKTİF DAĞITIM

Baskı:15 Aralık 2008 – Öncü Basımevi.

Kazım Karabekir cd. Ali Kabakçı İş Hanı No: 85 / 2
İskitler – Ankara Tel: 0-312 384 31 20

Muhafazakâr Düşünce ulusal hakemli bir dergidir. Yılda 4 sayı yayımlanır. Dergide yayımlanan yazılardan yazarları sorumludur.

Muhafazakâr Düşünce Dergisi, Orient Yayıncılık kuruluşudur.

İÇİNDEKİLER

OSMANLI MODERNLEŞMESİ

Genel Bakış

Bir İmparatorluğun Arapsaçı Sonu: Osmanlının Batıyla Karşılaşmaları ve Batılılaşma Meseleleri – Genel Bakış

Engin Deniz AKARLI

*

Mukayeseli Bakış

Garp Meselesi: Son Osmanlı ve Mısır Aydınlarının Batı Medeniyeti Tasavvuru

Bedri GENCER

*

Osmanlı ve Rus Modernleşmesine Dair Bazı Görüşler

Kezban ACAR

*

"Avrupa'nın Hasta Adamı" mı Yoksa "Yakın Doğu'nun Japonyası" mı: II. Abdülhamid Döneminde Osmanlı Modernliğinin İnşası

Renée WORRINGER

*

Batı Dünya Egemenliği ve Batı-dışı Modernleşme: Japon Modernleşmesi ve Uluslararası İlişkiler Bağlamı

Hakkı BÜYÜKBAŞ

*

Siyaset Sosyolojisi

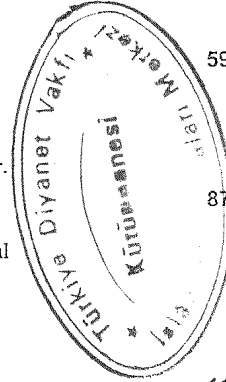
"Hasta Adam" Metaforunu Aşmak: Osmanlı Modernleşmesi ve Devlet Kapasitesi

Ömer TURAN

*

Islahat

D2637

9 – 31

33 – 57

59 – 86

87 – 118

119 – 142

143 – 164

MADDE FAYDANLANDIRILAN
SONRA BELİ EN OULU...

İstanbul, 15-16. Mart '96.

DN: 69506

Sunuş

16 Mart '96, Cumartesi

I. OTURUM

BİLGİ VE TEKNOLOJİNİN KULLANIMI	135
TEBLİĞLER	
MODERN TEKNOLOJİNİN KULLANIMI	140
Prof. Dr. Osman Bakar	
MODERN BİLGİNİN KULLANIMI	146
Prof. Dr. Abdülkerim Surûş	
MÜZAKERELER	
Prof. Dr. Nazif Gürdoğan	155
Doç. Dr. Mehmet Bekaroğlu	159
Doç. Dr. Numan Kurtulmuş	164
MÜZAKERELERE CEVAPLAR	
Prof. Dr. Abdülkerim Surûş	173
Prof. Dr. Osman Bakar	175
Prof. Dr. Abdülkerim Surûş	179

16 Mart '96, Cumartesi

II. OTURUM

İSLAM'IN KÜLTÜREL MEYDAN OKUYUŞU	181
TEBLİĞLER	183
İSLAM VE GELENEK	185
Abdülkadir es-Sufi	
İSLAM VE MODERNİTE	190
Prof. Dr. Roger Garaudy	
MÜZAKERELER	
Ali Bulaç	209
Prof. Dr. Nilüfer Göle	216
Abdurrahman Arslan	223
Doç. Dr. Mustafa Aydın	229
MÜZAKERELERE CEVAPLAR	
Prof. Dr. Roger Garaudy	237
GENEL DEĞERLENDİRME	
Prof. Dr. Mehmet Aydın	243

İnsanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliği düşünen bir zihne, akla ve konuşma yeteneğine sahip olmasıdır. Eğer insan bu temel özelliklere sahip olmasaydı, "insan" olma ayrıcalığını kazanamazdı.

Bu durum, insanın bulunduğu her mekanda ve yaşadığı her zaman diliminde "düşünce faaliyeti"nin de olduğunu gösterir. Şu halde düşünmeyen, zihni faaliyet içinde olmayan ve kendi hayatı, davranışlarının anlamı, varlık, bilgi ve yaratılışı üzerinde düşünmeyen insan tasavvur edilemez. Bu, bizi düşüncenin sadece belli bir coğrafya veya ırka ait bir haslet olmadığı sonucuna götürmektedir.

İnsanlık tarihinde kadim Yunan, İran, Babil, Hind, Çin ve Mısır gibi düşüncenin çiçeklendiği havzalar var. Bunlara hiç şüphesiz İslam havzasını da eklemek gerekir. İşte İslam'ın bağlayıcı temel referanslarına göre düşünen "Müslüman insanın zihin mahsülü"ne "İslam düşüncesi" adını veriyoruz. İslam düşüncesini diğer düşünce disiplinlerinden ayıran iki temel özellikten biri, bu düşüncenin Vahy ve Nübüvvet temelinde teşekkül etmesi; ikincisi, insan zihninin mahsülü olmasıdır. İslam düşüncesini bir kavme veya bir ırka indirgemek mümkün değildir. Araplar, Türkler, Farslar ve diğer Müslüman kavimler, bu zengin düşünce, ilim, sanat ve irfan mirasının teşekkülünde önemli roller oynamışlardır. İslam fıkhı, üsul, tefsir, hadis, kelam ve tasavvuf bu düşüncenin farklı alanlarını ifade eder. Bu alanlarda ortaya konan ilmi ve fikri mirasta seçkin İslam alimlerinin ve düşünce adamlarının katkısı var.

Yazık ki bugünkü genç nesiller, hatta çok sayıda aydın ve bilim adamı bu zengin düşünce mirasından habersiz bulunmaktadır. Halbuki, batılı araştırmacıların da teyid ettiği gibi, batıdaki fikri ve bilimsel uyanışın arkasında İslam dünyasıyla kurulan verimli alışverişin önemli payı var.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, yıllık kültürel faaliyetlerini yoğun biçimde sürdürürken, uluslararası konferans ve sempozyumlara da önem vermeyi gerekli görmüştür. "I. İstanbul Uluslararası İslam Düşüncesi Konferansı" bu çerçevede yapılmış ve büyük bir yankı uyandırmıştır. Sözkonusu konferansın tebliğ ve müzakerelerini kitaplaştırarak yayınlamamızın amacı, giderek tek boyutluluğa sürüklenen ve yoksullaşan kültür hayatımıza bir katkıda bulunmaktır.

Yararlı olacağı inancındayım.

Recep Tayyip Erdoğan
İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı

13 NISAN 2000
MADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN BÖRÜMÜN

İbrahim HATİBOĞLU: 26/01/1966 tarihinde Muğla'nın Fethiye ilçesinde doğdu. 1989 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Yüksek lisansını *Hadis Usûlü Kaynaklarına Göre Hadis Öğretim ve Öğretim Âdâbı* (03/09/1991), doktorasını da *İslâm'da Yenilenme Düşüncesi Açısından Mâdî Modernistlerin Sünnet Anlayışı* adlı tezleri ile MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Hadis anabilim dalında tamamladı (04/10/1996). Doktora tezi hazırlama safhasında altı ay süreyle (Kasım 1992-Nisan 1993) Mısır'da, bir yıl süreyle de İngiltere'de (26 Eylül 1994-26 Eylül 1995) araştırmalar yaptı (1994-1995). Tanzimat sonrası Osmanlı düşüncesinde hadis ve müsteşriklerin hadis araştırmaları konularında yaptığı çalışmaları ile İlahiyat (Hadis) doçenti oldu (10/05/2002). 1999-2000 Eğitim-öğretim yılında bir yıl süreyle Bulgaristan/Sofya Yüksek İslâm Enstitüsü'nde, bir dönem de MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde alanı ile ilgili dersler verdi. Dinî islâhat düşüncesine dair çalışmalarına bu dönemde ağırlık verdi. 1991 yılından itibaren TDV İslâm Araştırmaları Merkezi'nde araştırmacı olarak bulundu. 21 Kasım 2002 tarihinden itibaren UÜ İlahiyat Fakültesi Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmakta ve aynı zamanda *TDV İslâm Ansiklopedisi*'nde müellif redaktör olarak hadis ilim kulu üyeliği yapmaktadır. İngilizce ve Arapça bilen Hatiboğlu, evli ve iki çocuk babasıdır. Çalışmalarını, İslâm dünyasının çağdaşlaşması, dinî islâhat düşüncesi, Osmanlı modernleşmesi, şarkiyatçılık ve klâsik hadis ilmi ve usûlünün mahiyeti ve gelişimi konularında sürdürmektedir.

Bulgaristan (021079)

İslâhat (090037)

MADDE İYİMLANDIRILAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

0007 8437

Bulgaristan Müslümanlarında Dinî Islâhat Düşüncesi

Şahıslar, Müesseseler ve Düşünce Ekolleri Üzerine

TDV İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi'ne

hediye edilmiştir.

İbrahim HATİBOĞLU 26.04.2007

E. Hatiboğlu

Türkiye İhtiyat Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	166153
Tas. No:	378.91075 MADDE

EMİN YAYINLARI
Bursa 2007

Indeed, the invented nature of the rise of an Arab ethnicity and politics in Java is underscored by the choice made by Java's Arab leaders not to look to the Hadhramaut but to look instead to Istanbul, Cairo and other turn of the century centres of a cosmopolitan Islamic civilisation. While Arab elites looked outward to distant political and cultural centres, Arab ethnicity, arising from colonial policy and elite politics, was peculiar to Java and the boundaries of the colonial state.

Edited by Ulrike Freitag and

William G. Clarence-Smith

HADHRAMI TRADERS, SCHOLARS AND
STATESMEN IN THE INDIAN OCEAN,

1750s - 1960s, Leiden-1997, s. 199-216.

IRCICA : 36017

THE CULT OF SAINTS AND RELIGIOUS REFORMISM IN HADHRAMAUT

ALEXANDER KNYSH

The Historical Background

The veneration of holy men and women as well as places and objects considered sacred is a phenomenon common to all the major religious traditions.¹ In the Muslim world, it has been particularly widespread.² Although highly popular with ordinary Muslims, the cult of departed saints has often been condemned by puritanical 'ulamā'. In a few areas, such as Saudi Arabia, and, to a lesser extent, Zaydī regions of Yemen, it was deliberately suppressed by religious authorities.

Attacks on the veneration of saints and their tombs grew especially harsh in the late nineteenth and early twentieth centuries when a relatively small, if vocal, group of Muslim intellectuals denounced grave visitation and the practices associated with it as a gross violation of the central Islamic tenet of *tawhīd*, which declared God to be the only source of mercy, blessings, and intercession. This religious attitude, which for lack of a better term I will call "puritanical", had its roots in medieval Islam. It was traditionally associated with the renowned Ḥanbalī theologian Ibn Taymiyya (d. 1328), who condemned shrine worshipping as a flagrant violation of the *sharī'a*.³ He attacked the practice as a vestige of "pre-Islamic idolatry" carried over into Islam by the ignorant populace, whom he contemptuously branded as "grave-worshippers" (*qubūriyūn*).⁴

Ibn Taymiyya's vociferous anti-saint and anti-Sufi diatribes did not

¹ See for example, Ben-Ami 1981; Torchinov 1986; Mascard 1975; Brown 1981; Vauchez 1981; Petersohn 1994.

² Doutté 1900; Kriss P. and Kriss Heinrich 1960; Castagné 1951; Dermenghem 1957; Demeerseman 1964; Geertz 1968; Gellner 1969; Gellner 1985; Snesev 1969; Snesev 1983; Basilov 1970; Rabinow 1975; Eickelman 1976; Albergoni and Bédoucha 1991; Munson 1993.

³ Ibn Taymiyya 1976, Vol. 5, pp. 85-93; Ibn Taymiyya 1968, Vol. 1, pp. 93, 127, 344, 351, and Vol. 2, pp. 218, 226; Memon 1986.

⁴ Haykel 1994.

Elimizdeki taşbaskısı Nasreddin Hoca lâtifeleri kitabı kitap adı konmamış bir nüsha oluşu, en fazla sayıda resim içermesi, haşiyesiz yani kenar yazısız olması ve resimli taşbaskısı Nasreddin Hoca kitaplarında rastladığımız "Nasreddin Hoca'nın mezarının resmi"nin bu kitapta olmayışı ile diğer taşbaskısı Nasreddin Hoca lâtifeleri kitaplarından ayrılan bir nüshadır. Kitap metninin karşılaştırmalı incelenmesini daha kapsamlı bir çalışmada ele alacağımız için burada kısaca tanıtmakla yetindik. Özege Kataloğunda künyesi verilen taşbaskısı Nasreddin Hoca kitaplarının sayısı yirmidir. Bugün tesbit

Kitabın kapağı: Nasreddin kendi resmidir.

Hoca, Hırsızdan sırığın tepesine akçasını sakladığıdır.

edilen taşbaskısı Nasreddin Hoca kitaplarının sayısı bu sayının iki katını geçiyor. Bu sayının daha da artması dileğimizdir.

Ahmet KANLIDERE*

RUSYA TÜRKLERİ ARASINDA YENİLEŞME HAREKETLERİ HAKKINDAKİ ARAŞTIRMALARA GENEL BİR BAKIŞ

Rusya Türkleri konusunda yazılan eserler ve yapılan çalışmalarda Sovyetler Birliğinin yıkılmasıyla birlikte yeni bir dönem başladı. 1917'den 1990'a kadar yazılan eserler o dönem içindeki şartların izlerini (meselâ soğuk savaş yıllarının etkisini) taşır. Türkiye'de bu bölge ile alakadar olan kimseler, genellikle Rusya'dan gelen göçmenler ile pan-Türkist eğilimli yazarlardan oluşuyordu. 1990 başlarındaki hızlı gelişmeler sonunda çok daha geniş bir kesim ve devletin bizzat kendisi bu konuyla yakından alâkadar olmaya başladı. Böylece, Rusya Türklerinin kültürel yapısı, siyasî ve iktisadî durumu konusunda yazılan eserlerde görülmedik bir artış oldu.

Soğuk savaş yıllarının gerilimli ortamı içinde bulunan yazarların kaleme aldıkları eserlerden birçoğu millî heyecanlarındaki aşırılıkların izlerini taşımak-

* Yard. Doç. Dr. Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih -Bölümü

Author: MANSUR, SALIM SYED
Title: MODERNIZATION AND ISLAM: THE EXPERIENCE AND LESSON OF PAKISTAN
School: UNIVERSITY OF TORONTO (CANADA) (0779) Degree: PHD Date: 1986
Source: DAI 48/11A, p.2972 Publication No.: AAC0562051 NOT AVAILABLE
Subject: POLITICAL SCIENCE, GENERAL (0615)

Abstract: It is the contention of this thesis that modernization and Islam in their essential worldviews are conflictual. It is proposed that an appreciation of this perspective will lead to a deeper understanding of the Islamic resurgence that began in the late 1970s. For Muslim society the historical phenomenon of modernization as change based on a scientific-rational and secular worldview has been especially problematic, given its view of history, society and politics based on the worldview derived from the Quran.

In this study modernization is considered in its more narrow political sense as institution-building and political development. One of the consequences of the failure of political development is political "decay" and the emergence of a praetorian order. Muslim societies (such as Egypt, Iran and Pakistan) that have been "opened" to modernization without accompanying political development have suffered the effects of political decay and praetorianism. Islamic resurgence has been in part a response of traditional societies to modernization, and in part a reassertion of Islamic worldview in the post-colonial era to reconstitute Muslim society in accordance with the Islamic "vision" of social order. 123

It is in this context that the experience of Pakistan is examined as a case study of the conflict between political modernization and Islam. Pakistan is taken as an illustration of the thesis, since it was expressly sought by Muslims of undivided India who argued that it would be possible to create a sociopolitical order that would be both Islamic and modern.

The experience of constitution-making during its first decade of independence is discussed in terms of institution-building. The politics of constitution-making brought forth into the open the conflicting visions of an Islamic social order and a modern democratic state. The legacy of the failure of constitution-making in Pakistan has been political decay, civil war, break-up of the country and consolidation of a praetorian instead of a democratic political order. The Islamic worldview is central to the history of Pakistan, and its political experience throws into sharp focus the thesis of this study.

28 OCAK 1987

4713

384

Islam posehinde
~~Sectet~~ (127-139)
Kuran (80-94)
Reform (185-236)

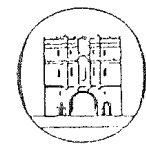
23 AGUSTOS 1993

ISLAM

*Essays in the Nature and Growth
of a Cultural Tradition*

BY

G. E. VON GRUNEBaum

ROUTLEDGE & KEGAN PAUL LTD

Broadway House, Carter Lane

London - 1961

first published in England 1955
second edition 1961

Printed in Great Britain
London 1961

MODERNIZATION OF THE ARAB WORLD

Edited by
JACK H. THOMPSON
and
ROBERT D. REISCHAUER
for the
Journal of International Affairs

NEW PERSPECTIVES
IN
POLITICAL SCIENCE

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	64446
Tas. No:	356.3 MOD-A

D. VAN NOSTRAND COMPANY, INC.

PRINCETON, NEW JERSEY

TORONTO

NEW YORK

LONDON

1966

A STUDY OF WESTERN SCHOLARSHIP ON THE COMPATIBILITY AND INCOMPATIBILITY OF ISLAM AND MODERNISATION

The Islamic Quarterly,

volume: XLVI | number: 2

(1423/2002) London, s. 189-226

0.554

Muhammad Mumtaz Ali*

INTRODUCTION

Contemporary scholars seem to be in a fix: publish or perish. This phrase seems to be more relevant in western scholarship on the compatibility and incompatibility of Islam with modernisation and development. Western scholars manifest an overwhelming interest on this issue while specifically focussing on the contemporary Islamic resurgence.

In this paper, an attempt has been made to present and analyse the views of a few western scholars on Islam and modernisation and development. Along with this, a few relevant observations and reflections of a few Muslim scholars on modernisation and development are also presented wherever necessary. It is argued that contemporary Islamic resurgence is not anti-modernisation and development but its concepts of modernisation and development are diametrically opposite to the western concepts. It also asserted that

* Associate Professor of Kulliyah Islamic Revealed Knowledge and Human Sciences, International Islamic University, Malaysia

Islam and Modernity

Fazlur Rahman (Pakistan–United States, 1919–1988) was born and raised in the British colonies that would later become Pakistan. He embarked on an academic career that took him to graduate degrees at Punjab University and Oxford and teaching positions in Islamic philosophy in England and Canada. He returned to Pakistan in 1961 to lead the Central Institute of Islamic Research in Karachi, a state-sponsored organization that Rahman mobilized to battle religious traditionalists and radicals. Rahman's modernist views were controversial: "his detractors referred to him as 'the destroyer of *hadiths* [traditions of the Prophet] because of his insistence on judging the weight of *hadith* reports in light of the overall spirit of the Qur'an."¹ Rahman returned to academia in 1968 as a professor at the University of Chicago, where he continued to argue for a modern reinterpretation of Islam.² "A measure of this leading thinker's impact," a colleague wrote after Rahman's death in 1988, "is that wherever I have traveled in the world . . . I have never met a Muslim scholar or other specialist on Islam who has not heard of Fazlur Rahman or who is neutral about his contributions."³

Edited by Charles KURZMAN

Liberal Islam: a sourcebook

New York 1998, s. 304-318.

DN: 85896

Muhammad Shibli Nu'mani [Islamic reformer, India, died 1914] wrote in his *Safarnama* [Travelogue] (his own account of his visit to the Middle East, May–October 1892), after talking about the potential benefits of the Dar al-'Ulum [university] at Cairo, "But

those people who have been once as much as touched by traditional education, remain forever irreconcilably estranged from modern learning."⁴ In the same work he quotes Muhammad 'Abduh [Egyptian modernist, 1849–1905] as saying to him, after bemoaning the plight of al-Azhar [University in Cairo], about the Egyptian products of Western education, "These are even more misguided."⁵ This dilemma that characterized education in the days of Shibli and 'Abduh in the "forward" lands of Islam—lands that had a

highly developed traditional education as well as a recently adopted modern Western-style education—is, as the preceding pages have demonstrated, still as real today. The reason is that, despite a widespread and sometimes deep consciousness of the dichotomy of education, all efforts at a genuine integration have so far been largely unfruitful.

Let us first analyze more closely the basic features of the attempts at reforming education insofar as Islam is concerned. There are basically two aspects of this reformist orientation. One approach is to accept modern secular education as it has developed generally speaking in the West and to attempt to "Islamize" it—that is, to inform it with certain key concepts of Islam. This approach has had two distinct goals, although they are not always distinguished from one another: first, to mold the *character* of students with Islamic values for individual and collective life, and, second, to enable the adepts of modern education to imbue their respective fields of learning at higher levels, using an Islamic perspective to transform, where necessary, both the content and the orientation of these fields. The two goals are closely connected in the sense that molding character with Islamic values is naturally undertaken basically at the primary level of education when students are young and impressionable. However, if nothing is done to imbue fields of higher learning with an Islamic orientation, or if attempts to do so are unsuccessful, when young boys and girls reach the higher stages of education their outlook is bound to be secularized, or they are very likely to shed whatever Islamic orientation they have had—which has been happening on a large scale.

"Imbuing higher fields of learning with Islamic values" is a phrase whose meaning must be made more precise. All human knowledge may be divided into what are called "natural" or exact sciences, whose generalizations are called "laws of nature," and the fields of learning that have been called "humanities" and "social sciences." Although the *content* of physical or exact sciences cannot by definition be interfered with—else they will be falsified—their orientation can be given a value character. Sometimes certain mistaken ideological attitudes try to interfere with the content of these sciences as well, as, for example, when Stalin ordered Russian biologists to emphasize the influence of environment at the expense of heredity. Under such influences or pressures, science must become a mockery, but it is

possible and highly desirable for a scientist to know the consequences his investigations have for mankind. It is also equally and, indeed, urgently important for scientific knowledge to be a unity and to give an overall picture of the universe in order to answer the all-important questions, "Does it mean anything? Does it point to a higher will and purpose?" Or is it, to use Whitehead's famous words, "a mere hurrying of material endlessly, meaninglessly"? The first is a practical question, the second a "theoretical" one but with obvious practical implications.

Social sciences and humanities are obviously relevant to values, and values are relevant to them. This is of course not to say that they are subjective, although subjectivism often does enter into them, sometimes palpably. But to be value-oriented is certainly not by itself to be subjective, provided values do not remain mere assumptions but are "objectified." Although metaphysical speculation is the area of human intellectual endeavor that is perhaps the remotest from factual objectivity, yet it need not be, as [F. H.] Bradley [English philosopher, 1846–1924] put it, "the finding of bad reasons for what we already believe on instinct." If metaphysics enjoys the least freedom from assumed premises, man enjoys the least freedom from metaphysics in that metaphysical beliefs are the most ultimate and pervasively relevant to human attitudes; it is consciously or unconsciously the source of all values and of the meaning we attach to life itself. It is therefore all-important that this very ground of formation of our attitudes be as much informed as possible. Positivism may be negative enough to dismiss it as "meaningless"; yet positivism had rendered great service to a genuine metaphysics by exploding the empty thought shell in which the greatest human minds used to incarcerate themselves. Metaphysics, in my understanding, is the unity of knowledge and the meaning and orientation this unity gives to life. If this unity is the unity of knowledge, how can it be all that subjective? It is a faith grounded in knowledge.

There has not been much by way of an Islamic metaphysics, at least in modern times. In the medieval centuries there were Muslim metaphysicians, some of them brilliant, original, and influential; but the primary basis of their entire *Weltanschauung* [worldview] was Hellenic thought, not the Qur'an. Some of their doctrines were repugnant to the orthodoxy, which took such fright that down the centuries all metaphysical thought became anathema to it.

1. Tamara Sonn, "Rahman, Fazlur," in John L. Esposito, editor, *The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World* (New York: Oxford University Press, 1995), volume 3, p. 408.

2. Tamara Sonn, "Fazlur Rahman's Islamic Methodology," *The Muslim World*, volume 81, numbers 3–4, July–October 1991, pp. 212–230.

3. Frederick Mathewson Denny, "Fazlur Rahman: Muslim Intellectual," *The Muslim World*, volume 79, number 2, April 1989, pp. 91–101.

4. Muhammad Shibli Nu'mani, *Safarnama* (Lahore, Pakistan: Ghulam 'Ali and Sons, 1961), pp. 285–286.

5. Shibli Nu'mani, p. 349.

Introduction

SUHA TAJI-FAROUKI

THE FORCES of modernisation have brought unprecedented disruption and change to Muslim societies during the twentieth century. Indigenous to Western historical development, they largely have been perceived as alien elements in the Muslim experience, and the changes brought by them as enforced from without. Even when such changes were welcomed, Muslims' relation to the modern was rendered profoundly ambivalent by their experience of the imperialist project, with which it was inextricably linked. The old and the 'traditional' thus survived the introduction of the new and the 'modern', leading to a state of continuous tension in Muslim societies. As the relationship with the self-past became problematised and cultural dignity was compromised, Islamic thought in the twentieth century itself became a discourse of crisis.

The responses of Muslim thinkers to the challenges posed by modernity, and to its philosophical underpinnings and overwhelming effects,¹ provide one example of the ways in which adherents of the great religious traditions have dealt with modernity, and how they deal with change more generally.² At the heart of these responses is a struggle to define the place of the sacred and that of human reason, and the role and implications of a commitment to transcendence. In facing the inexorable forces of rationalism, liberalism and secularisation radiating from the West, Muslim thinkers have elaborated disparate responses, justified through the resort to Islamic tradition. Tradition is recruited either to legitimise change, or to defend against perceived

Edit: Suha Taji Farouki, Modern Muslim
Intellectuals and The Qur'an, London 2004, s.1-36.
DN 98024

الخمراوي في مشارق الأنوار، وسليمان بن إبراهيم البلخي الحنفي المعاصر في ينابيع المودة، ومولوي صديق حسن خان المعاصر في السراج الوهاج في شرح الصحيح المسلم.

الأول: انا لا ننكر ورود النص في التمسك بالسنة السنوية المحمدية، في مثل: «كتاب الله وسنتي» بل المراد أن تلك النصوص غير حديث الثقلين المتفق عليه بين فرق الإسلام.

الثاني: ما أوردته في طي هذه الأوراق يعلم الله جل جلاله أنني لم أرد به الجدال والشحناء، بل ذكرته إيقاظاً للبصائر والأبصار، فإن المؤمن مرآة المؤمن والمسلمون يد واحدة على من سواهم، عصمنا الله من الزلل في القول والعمل.

الثالث: ما أوردته في هذه الرسالة من كلمات فطاحل اخواننا أهل السنة نقلته عن كتبهم، وأسانيدي إلى أرباب تلك الكتب معنونة متصلة موصولة، بواسطة أحمد مشايخي الاعاظم^(١) الراوي عن علماء الإسلام بفرقهم المتشعبة من الإمامية والحنفية والشافعية والمالكية والحنابلة والزيدية.

قوام الدين الوشوي

الثورة الإسلامية الإيرانية

خصائصها المتميزة

إن استيعاب الثورة الإسلامية الإيرانية والمفهوم التطوري الذي تستند عليه يتطلب ابتداءً ادراك الخصائص المتميزة لهذه الثورة.

إن هذه الثورة لا تشبه أي ثورة أخرى، فالثورة الفرنسية، على سبيل المثال هي ثورة سياسية نقلت سلطة الدولة من الطبقة الارستقراطية الى طبقة هرمية اجتماعية جديدة تركز على مبدأ الثورة.

كما إن الثورة الروسية تتشابه بشكل من الأشكال

قال بعد نقل الحديث: ورواياته مع شواهد متواترة معنى، والزرقاني المالكي في شرح المواهب اللدنية، وحسام الدين السهادروري في المرافض، وميرزا محمد البدخشاني في مفتاح النجا، ورضي الدين الشامي في تنزيه العقود، ومحمد صدر عالم في معارج العلا، وولي الدين الدهلوي في إزالة الخفاء، ومحمد إسماعيل الأمير اليماني في الروضة في شرح التحفة، ومحمد معين السندي في كتاب دراسة اللبيب، ومحمد بن علي الصبان في إسعاف الراغبين، ومحمد مرتضى الزبيدي الواسطي في تاج العروس، وأحمد^(١) العجيلي الشافعي في ذخيرة المال، ومحمد مبین اللكهنوي في وسيلة النجاة، وجمال الدين المحدث اللكهنوي في تفريح الأحباب، وعبد الرحيم الصفي پوري في منتهى الأرب، وولي الله اللكهنوي في مرآة المؤمنین، ورشيد الدين خان الدهلوي في رسالة الحق المبين، وعدوي

نخلفك فيهما شر خلافة، من قدر على السيف فيستقيد، ومن لم يقدر فيلسانه وقلبه، ومن تأخر زمانه كتاريخنا تناول بعداوته الأولين والآخرين فكان اعمهم جناية والله المستعان.

(١) قال أحمد بن عبد القادر العجيلي الشافعي في ذخيرة المال: تعلموا منهم وقدموهم، تجاوزوا عنهم وعظموهم، أما التعلم منهم فقد صح أنهم معادن الحكمة وضح في حديث الثقلين فلا تقدموهم فتهلكوا ولا تعلموهم فانهما أعلم منكم، وأما التقديم فهم أولى بذلك وأحق في مواضع كثيرة منها الامامة الكبرى وتقديمهم في الدخول والخروج والمشي والكلام وغير ذلك من أمور العادات؛ وقال أيضاً وإن حملت مصحفاً فلا تقم لاحد من الوري إلا لهم، ومن الآداب المستحسنة الشرعية أن من كان المصحف الكريم بين يديه وفي حجره لا يقوم لأحد ولو كان والداً أو عالماً لشرف المصحف، أما أولاد النبي ﷺ فإنه يقوم لهم والمصحف بين يديه، حالة القيام أدباً للثقلين معا لأنهما لا يفترقان إلى ورود الحوض؛ فمن فرق بينهما بهواه وغفلته فرق الله شمله في الدنيا والآخرة.

وقال الخمراوي في مشارق الأنوار وفي رواية صححتها الحاكم على شرط الشيخين: النجوم أمان لأهل الأرض من الغرق، وأهل بيتي أمان لأمتي من الاختلاف، فإذا خالفتها قبيلة من العرب اختلقتوا فصاروا حزب ابليس (العباقت).

(١) اعني السيد شهاب الدين النجفي المرعشي.

OSMANLI DOKUMACILIĞI / Doç. Dr. Hülya Tezcan.....	404
OSMANLI DÖNEMİ TÜRK KUMAŞ SANATI / Fikri Salman.....	410
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRK EL SANATLARI / Prof. Dr. Taciser Onuk.....	416
ANADOLU VE ÇEVRESİ TÜRK İŞLEMELERİ / Prof. Dr. H. Örcün Barışta.....	420
ANADOLU MUTFAKLARINDA KULLANILAN BAKIR KAPLAR VE OSMANLI DÖNEMİ ÖRNEKLERİ / Yrd. Doç. Dr. Emine Karpuz.....	425
E. Klâsik Türk Müsikîsi	
XVII. YÜZYILDA TÜRK MÜSİKÎSİ / Yrd. Doç. Dr. Rûhî Ayangil.....	433
OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E MÜZİK TEORİSİ ESERLERİ / Yrd. Doç. Dr. Recep Uslu.....	443
TÜRK MÜSİKİSİNİN ÂBİDE ŞAHSİYETLERİNDEN HAMÂMİZÂDE İSMAİL DEDE EFENDİ / Yrd. Doç. Dr. Nuri Özcan.....	449
OSMANLI MÜSİKİSİ VE KADIN / Doç. Dr. Ş. Şebvar Beşiroğlu.....	454
OSMANLI MİNYATÜRLERİNDE MÜZİK / Dr. Semih Altınölçek.....	464

ALTMİŞÜÇÜNCÜ BÖLÜM

XVIII. Yüzyıl: İslahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi

XVIII. YÜZYIL: İSLAHAT, DEĞİŞİM VE DİPLOMASİ DÖNEMİ (1703-1789) / Doç. Dr. Mehmet Alaaddin Yalçınkaya.....	479
XVIII. ASIRDA OSMANLI-İRAN MÜNASEBETLERİ / Ord. Prof. Dr. İsmail Hakkı Uzunçarşılı.....	512
PATRONA HALİL AYAKLANMASI'NI HAZIRLAYAN ŞARTLAR VE İSYANIN PÂ-YI TAHTTAKİ ETKİLERİ / Yrd. Doç. Dr. Songül Çolak.....	525
KAYNARCA'DAN (1774) PARİS BARIŞI'NA (1856) KADAR ŞARK MESELESİ PERSPEKTİFİNDE OSMANLI-RUS MÜNASEBETLERİNE GENEL BİR BAKIŞ / Yrd. Doç. Dr. Hasan Şahin.....	531
1774-1789 YILLARINDA OSMANLI DEVLETİ'NİN DIŞ POLİTİKASI / Yrd. Doç. Dr. Fikret Sarıcaoğlu.....	545
XVIII. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NİN DOĞU KARADENİZ POLİTİKASI / Yrd. Doç. Dr. Zübeyde Güneş Yağcı.....	554
ADAKALE: GEÇMİŞTEKİ BİR TÜRK ADASI / Dr. Eugenia Popescu-Judetzi.....	564
BEYAZ KULE ŞEHRİNDE BİR SAFEVÎ PRENSİ: SELANİK'TEKİ BEYZÂDE (1731-1734) / Dr. Eyal Ginio.....	576
SEFARETNAMELER / Doç. Dr. Belkıs Altunış-Gürsoy.....	582
TARİHTE OSMANLI-FAS İLİŞKİLERİ, SEYYİD İSMAİL EFENDİ'NİN SEFÂRET TAKRİRİ / Güler Bayraktar.....	592
İKİ SULHİYYE İŞİĞİNDE OSMANLI TOPLUMUNDA BARIŞ ÖZLEMİ / Doç. Dr. Ali Fuat Bilkan.....	598

ALTMİŞDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

III. Selim ve II. Mahmud Dönemleri

OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA GELENEKSEL REFORMDAN MODERN REFORMA GEÇİŞ: SULTAN III. SELİM VE SULTAN II. MAHMUD DÖNEMLERİ / Prof. Dr. Stanford J. Shaw.....	609
III. SELİM VE II. MAHMUD DÖNEMLERİ OSMANLI DIŞ POLİTİKASI / Doç. Dr. M. Alaaddin Yalçınkaya.....	629

Kudûminün kemâl-i yümnindendir ki, Âstâne-i Aliyye'ye dâhil oldukları gün kabîli olan çehâr-şenbih günü, Rûm milletinin patriki ve e'imme-i küfrün ulusu mürd olmuştur. İn-şâ'Allâhü Te'âlâ, Paşa-yı mûmâ-ileyhün yüzünden küffâr-ı hâksâr ser-ken (?)¹¹⁸ ve millet-i Muhammediyye şerlerinden masûn olacağına fâl-i¹¹⁹ hayrdur¹²⁰.

İrtihâl-i Şeyh-i Hırka-i Şerîfe (على صاحبها اكمل التحية):

Sene-i mezbûre Zül'l-hicce'sinün on altıncı bâzâr-irtesi günü Mesîh Alî Paşa Câmi'-i Şerîfi civârında kâ'in Hırka'-i Sa'âdet-i Muhammediyye على وليها افضل الصلوة والتسليم 'nün hâdimi ve şeyhi, müderrisîn-i kirâmdan es-Seyyid Mehmed Es'ad Efendi, irtihâl-i dâr-i bakâ ve azm-i civâr-ı Hudâ eylemiştir. Salât-ı cenâzesi, ba'dehû [ba'de] salâti's-zuhr Ebu'l-Feth Câmi'-i Şerîfi'nde edâ olup Edirne-kapısı hâricinde vâkı' makberlerinde vâlide [vâlid-i] mâcidlerinün yanına defn olunmuştur. Cenâb-ı Kibriyâ kabrini, ravza-i cennet eyleye. Âmîn.

Ma'lûm ola ki, Âstâne-i Aliyye'de iki mevzi'da iki aded Hırka-i Resûlu'llâh صلى الله عليه وسلم vardır. Aya-Sofya-i Kebîr kurbında kâ'in Sarây-ı Cedîd-i Hümâyûn'da Ak-agalar Kapusu civârında hucre-i mahsûsda da mevkûfdur. Ve hıdmet-i şerîfesine Enderûn-ı Hümâyûn'dan Hâss-oda agaları tahsis olunmuştur. Be-her sene Ramazân-ı Şerîfün on beşinci günü Pâdişâh-ı âlem-penâh [15/b] hazretleri bi'z-zât hâzır olup erkân-ı Devlet-i Aliyye ile ziyâret <itdiği> bu Hırka'-i Şerîfe, Resûlu'llâh صلى الله عليه وسلم hazretlerinin Ka'b b. Zühreyni رضي الله عنه hazretlerine "Bânet Su'âd" (بانة سعاد) kasîdesini nazm ü inşâ[d] idüp huzûr-ı Sa'âdet'e takdîm eyledikde iksâ buyurdıkları Hırka'-i Şerîfe'dür, diyü meşhûrdür. Ve birisi dahi Mesîh Paşa Câmi'-i Şerîfi civârında Cum'a-irtesi Bâzâr-ı hucre-i mahsûsa binâ olup ol hucre-i şerîfede el-ân mevkûfdur. Ramazân-ı Şerîfün on beşinci günü şeyhleri ma'rifetiyle güşâd olup be-her hafta ricâl ve bir hafta nisâ' ziyâret iderler. Bu hırka'-i Şerîfe, deve yününden masnû' olarak Peygamberimiz صلى الله تعالى عنه Veysel Kar[â]nî رضي الله تعالى عنه hazretlerine vasiyyet buyurduğu Hırka-i Şerîfe'dür, diyü meşhûr olmuştur. El-'ilmu 'inde'llâhi Te'âlâ (العلم عند الله تعالى). Hattâ hucre-i şerîfenün bâb-ı şerîfinün üstinde, "Hazret-i Veysel Karâne hırkasın"¹²¹ kıldı 'atâ" mısra'ı muharrerdür.

¹¹⁸ Metinde, سركون olarak yazılmıştır.

¹¹⁹ Metinde, قال olarak yazılmıştır.

¹²⁰ "kabîli olan çehâr-şenbih günü Rûm milletinin patriki ... fâl-ı hayrdur" ibâresi, ta'lik bir hatla yazılmıştır.

¹²¹ Metinde, خرقة سلك olarak yazılmıştır.

CHURCH MISSIONARY SOCIETY İSTANBUL'DA
TANZİMAT, İSLAHAT VE MİSYONERLİK
1858-1880

Azmi Özcan - Ş. Tufan Buzpınar

Dr. İslâm Araştırmaları Merkezi

08 MAYIS 2009

MADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Osmanlı İmparatorluğu'nda hıristiyan misyonerlik faaliyetlerinin yoğunlaşması, Tanzimat ve İslahat fermanlarının öngördüğü müslim-gayrimüslim eşitliği hususu ile doğrudan alakalı bir gelişme olmuştur. İslâm'a dayalı geleneksel Osmanlı hukuku ve idari yapısında tebeanın dinlerine göre ayırma tâbi olması bilinen bir durumdur. Ancak özellikle 19. yüzyılın başından itibaren içeriden ve dışarıdan kaynaklanıp kendisini hissettiren yeni gelişmeler tebea arasında eşitlik ilkesini gündeme getirmiş ve gelinen aşama özellikle Sultan II. Mahmut zamanında onun "tebeamdan müslümanları ancak camide, hıristiyanları kilisede, musevileri de havrada tanımak isterim" şeklindeki ünlü sözleriyle ifadesini bulmuştu. Nihayet 1839 Tanzimat ve arkasından 1856 İslahat Fermanı'yla devletin tebeaları arasındaki hak ve sorumluluk eşitliği teminat altına alınarak yeni bir anlayış ve uygulama başlatılmıştır. Bu yeni dönemde ortaya çıkan rahatsızlıklar ve değişik dini cemaatların tepkileri müstakil çalışmalara¹ konu olmakla birlikte bu sonuca götüren gelişmeler ana hatlarıyla şöyledir: 1. Fransız ihtilalinden sonra Osmanlı Devleti'nin özellikle gayrimüslim tebeası arasında hürriyetçi ve milliyetçi düşüncelerin gittikçe yayılması. 2. Avrupa devletlerinin gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarının himayelerini üstlenmeleri. 3. Bütün bunlardan sonra nihayet Osmanlı devlet adamlarının gittikçe çözülmekte olan Osmanlı Devleti'ni bir arada tutma gayretleri.²

¹ Meselâ bkz. R.H. Davison "Turkish Attitudes Concerning Christian Muslim Equality in the Nineteenth century", *Essays in the Ottoman and Turkish History, 1774-1923*, Tekxas 1990, s. 112-132.

² A.g.e., 113-114.

innovations in technologies of communication, and the fundamental reality of the nation-state, some with Muslim populations that are hostile to each other. The very attempts by Afghani, 'Abduh, Iqbal, and others to reinterpret Islamic law as a legal system in keeping with a modern state is indicative of the powerful reality of the nation-state as the organizing principle of the world in the twentieth century. Furthermore, given the fact that the nation-state tends toward monopolizing all sources of authority, as long as it remains in existence, it is unlikely that the ulema will recover the authority they enjoyed in the pre-modern Islamic world.

The engagement of Islam with modernity remains open-ended and multivocal. Having said that, it is important to note that no Muslim thinker has argued for rejecting European modernity in toto in the way that the famous Indian nationalist leader, Mohandas Gandhi (1869–1948), tried to do in his life's work. Although there may be problems regarding the feasibility of Gandhi's position, the fact that the possibility of any alternatives to European modernity has not been explored in any depth in Muslim thought is powerful testimony to the sway that European modernity has held over the Islamic world since the early nineteenth century.

See also 'Abduh, Muhammad; Afghani, Jamal al-Din; Ahmad Khan, (Sir) Sayyid; Iqbal, Muhammad; Liberalism, Islamic; Maududi, Abu l-'A'la'; Modern Thought.

BIBLIOGRAPHY

- Ahmad, Aziz. *Islamic Modernism in India and Pakistan 1857–1964*. London: Oxford University Press, 1967.
- Azmeh, Aziz, al-. *Islams and Modernities*. London and New York: Verso, 1993.
- Cooper, John; Nettler, Ronald; and Mahmoud, Mohamed, eds. *Islam and Modernity. Muslim Intellectuals Respond*. London: I. B. Tauris, 1998.
- Hourani, Albert. *Arabic Thought in the Liberal Age, 1798–1939*. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press, 1983.
- Robinson, Francis. "Technology and Religious Change: Islam and the Impact of Print." *Modern Asian Studies* 27, no. 1 (1993): 229–251.
- Shackle, Christopher, and Majeed, Javed. *Hali's Musaddas. The Flow and Ebb of Islam*. Delhi: Oxford University Press, 1997.

Javed Majeed

MODERNIZATION, POLITICAL

ADMINISTRATIVE, MILITARY, AND JUDICIAL REFORM

Aslam Farouk-Alli

AUTHORITARIANISM AND DEMOCRATIZATION

Claudia Stodte
Anne-Sophie Froehlich

CONSTITUTIONALISM

Sobail H. Hasbmi

PARTICIPATION, POLITICAL MOVEMENTS, AND PARTIES

Quintan Wiktorowicz

ADMINISTRATIVE, MILITARY, AND JUDICIAL REFORM

The modern states of the Middle East are remnants of the Ottoman (Turkish) and Safavid (Persian) dominions, the last of the great Muslim empires. These countries not only share common religious and historical legacies but have also experienced very similar colonial and postcolonial influences. The term "Middle East" in fact alludes to the colonial encounter and was coined by the Allied forces (the British, Free French, and Americans) during the Second World War to indicate a single military theater for operational and supply purposes. The area in question thus encompasses the Arab world as well as the non-Arab countries of Turkey and Iran. To fully appreciate developments in the post-independence period—after 1945—events that led to the modern state system must be briefly charted.

World War I resulted in the collapse of the Ottoman Empire and the creation of mandate territories run as colonies. This gave rise to strong anti-colonial, nationalist movements, especially in Turkey and Iran, which emerged as independent states in 1923 and 1921, respectively. Egypt gained independence in 1922, when the British withdrew from direct control, and Saudi Arabia attained sovereignty in 1926. The period after World War II was characterized by rapid independence, and between 1945 and 1946 Syria, Lebanon, and Jordan all witnessed the disappearance of the European presence. However, the authority of the West still weighed burdensomely upon the region and determined the manner in which these countries reconstituted themselves in light of modern developments. This influence continues to the present day.

Three of the most significant factors challenging reform and growth in the region have been the discovery of oil, the strengthening of the United States' position after World War II, and the creation of the state of Israel. These factors had, and continue to have, a direct impact upon reform initiatives, manifesting themselves differently depending upon the social and cultural conditions of the individual countries of the region,

Iran

Reza Shah Pahlevi (1925–1941) was able to create a strongly centralized state by using the army, thereby leaving an enduring legacy of military intervention in Iranian politics right up to the Islamic revolution in 1979. Muhammad Reza, who succeeded his father in 1941, initially indulged party politics, but soon followed his father's example and used his control over the army to re-establish royal authority. Prior to this however, Iranian politics (between 1945 and 1953) was extremely turbulent, due to both internal and external factors.

Sırp lar arasında ve Eflak'la Boğdan'daki nüfûzunu kırarak, nakliye de ehemmiyeti artan Tuna Nehri'ni emniyet altına almak istemiştir. Bu arada, 1802'de Rusya ile imzalanan andlaşmaların tersine, pâdişah, Rusya taraftarı A. İpsilanti ve A. Moruzzi'yi Boğdan ve Eflak prensliğinden azlederek, yerlerine A. Calimachi ve A. Suzzo'yu tâyin etmiştir. Pâdişahın bu hareketi karşısında Rusya ve İngiltere, tâyin kararlarını geri aldirmek için Osmanlı Hükûmeti'ni savaşıla tehdit etmeye başlamışlardır. Osmanlı Hükûmeti kararından vazgeçmeyince, Rusya Dniester boyundaki kaleleri işgal etti (teşrin II. kânun I. 1806). İstanbul da Fransa'nın teşvikiyle, çara karşı harp açtı. Daha harbin ilânından evvel Rumeli âyânları bir araya gelerek, Rusya'ya karşı birleşip bir savaş planı hazırlamışlardı. Zâten Kadı Abdurrahman Paşa'nın adamları tarafından, ağustos 1806'da öldürülen Rusçuk âyânı Tirsinikli İsmail Ağa'nın yerine geçen ve 1807'de Silistre vâlisi tâyin edilen Razgrad (Hazergrad) âyânı Alemdar Mustafa, Rus cephesinde fiilen kumandanlık vazifesini üzerine almıştı. 5 şubat 1807'de Vidin âyânı Pazvand-oğlu [b. bk.]'nun ölümü üzerine, onun yerine geçen Molla İdris Ağa da, eskiden olduğu gibi, Rusçuk âyânları ile mücadeleye girmektense, Rusya ile çarpışmayı daha uygun bularak, Rusların Sırp larla birleşmelerini önlemek için Küçük Eflak (Oltenia)'ı işgal etmiştir. Bu şekilde kurulan cephenin kumandanı Alemdar Mustafa Paşa, Fransızlara asla itimat etmediği için, Fransız askerî birliklerinin Tuna Nehri boyuna yerleşmelerine karşı çıkmıştır. Böylece Rumeli âyânlarının birleşmeleriyle ortaya çıkardıkları ordu, yalnız Rus ilerlemesini durdurmakla kalmamış, Tuna'nın şimalindeki Kalarâşi kasabasını işgal ederek Bükreş üzerine yürümeye hazırlanmıştır. İstanbul önlerine gelen İngiliz donanması ise, birşey yapamadığı gibi Çanakkale Boğazı'nda da büyük zarara uğrayarak Ege Denizi'ne çekilmek zorunda kalmıştır. Bu arada İngilizler, 16 mart 1807'de Mısır'a asker çıkarmışlarsa da, burada kendilerine müttefik bulamamışlardır. Savaşın Osmanlılar lehine geliştiği bir sırada İstanbul'da Nizâm-ı cedid aleyhtarlarının hazırladığı isyân patlak vermiştir. Kabakçı Mustafa idâresindeki yamaklar, 29 mayıs 1807'de Selim III.'i tahttan indirerek Nizâm-ı cedid aleyhinde bulunanların reisi durumundaki Mustafa IV.'yü pâdişah ilân etmişlerdir. Bu arada isyâncılar, Selim III. zamanında Nizâm-ı cedid adına yapılan islahâtı ve kurulan orduyu kaldırmak hususunda karar almakla kalmamışlar, Nizâm-ı cedid taraftarı bir çok kimsenin katlini de gerçekleştirmişlerdir. Nizâm-ı cedid taraftarlarının bir kısmı ise, Rumeli'de Alemdar Mustafa Paşa'ya sığınmıştır.

Aslında derinliğine incelenirse, Kabakçı isyânın o tarihlerde Osmanlı Devleti'nde hâkim olan farklı düşünce, kuvvet grupları ve Nizâm-ı cedid'in

sebebi olduğu ayrılıkların bir çeşit aynası olduğu görülür. Aslen Kastamonulu olan Kabakçı Mustafa'nın emrindeki birkaç yüz yamağın, Levend kışla-sında sayıları 20.000'e yaklaşan Nizâm-ı cedid askerlerinin harekete geçmelerine engel olabilmelerini, şehirdeki bostancıları ve topçuları kolayca kendi taraflarına çekebilmelerini sâdece fitne ve yenilik düşmanlığına bağlamakla açıklayamayız. Sadâret kaymakamı Musa Paşa, Şeyhülislâm Atâullah Efendi ve sadrazam İsmail Paşa'nın entrika ve yardımları, Kabakçı isyânının netice almasında büyük rol oynamıştır. Bu neticenin sağlanmasında devlet ricâlinin İstanbul'da bulunan birliklerin büyük bir kısmı ile halkın ezici bir çoğunluğunun, Selim III. ve yenilik adına devlet kuvvetini inhisarlarında bulunduran grubun aleyhinde olmaları, başlıca âmil olmuştur.

Nizâm-ı cedid aleyhine beliren davranışları besleyen maddî ve mânevî âmiller şöyle sıralanabilir: Yenilik hareketlerini yürüten ve pâdişah tarafından himâye edilen islahâtçı bürokratik zümre, kendine maddî menfaatler temin etmekten çekinmediği gibi, içki ve eğlence âlemlerini halkın gözü önünde sürdürmüştür. Cittikçe artan pahalılık ve gıda maddelerinin yokluğu yüzünden halk, bu güçlüklerin sorumluluğunu saraya, Nizâm-ı cedid'e ve onun taraftarlarına yüklemekte idi. Bu hava içinde, Kabakçı isyânının başarı sağlamasını tabii olarak görmek gerekir. Selim III. şüphesiz yenilik seven, san'atkâr ruhlu, değerli bir mûsikîşinas ve şâir olmakla beraber mes'elelerin derinliğine inebilen bir lider değildi. Karar vermekte tereddüt eder ve çok defa hissî sebeplerle fikirlerini sık sık değiştirdiği için etrafındakilerin te'sirine kolayca kapılırdı. Osmanlı hükûmet sistemi ve otorite anlayışı, pâdişahın zayıf karakterinin hemen devlet idâresine aksetmesini kolaylaştırıyordu [Fazla bilgi için bk. mad., SELİM III.].

Âyânların Sonu. İslahâtçılık ve Avrupâî mânada Yenileşme: Selim'in yerine geçen Mustafa IV. (1807-1808)'nin kısa süren pâdişahlığı, yamaklar ve yeniçeri hâkimiyeti altında, Nizâm-ı cedid ve taraftarlarını te'sirsiz hâle getirmek gayretleri içinde geçmiştir. Bu arada dış hâdiseler de devlet aleyhine gelişmiştir. Eflak'ta hâkim bir durumda olan ordu, yeniçeri birliklerinin bir kısmı Silistre'ye döndükten az sonra, Rusya'ya yenilmiştir. Kabakçı Mustafa'nın isyânını, Fransız te'sirine karşı bir hareket olarak gören Napoléon, Rusları, 14 haziran 1807'de Friedland'da ağır bir mağlûbiyete uğrattıktan sonra, Osmanlı Devleti'nden büsbütün yüz çevirmişti. Zâten Napoléon'un maksadı, Osmanlı ordusu vâsıtasıyla Rusları şarkta oyalayıp, askerî gücünü İngiltere ve Avusturya'ya karşı serbestçe kullanabilmektir. Neticede Rusya ve Fransa anlaşarak, 7 temmuz 1807'de Tilsit'de, bir barış andlaşması

TRADITION AND MODERNITY IN ISLAM

M. IQBAL ANSARI*

Islam is an eternal, everlasting and universal religion. Revealed by Allah to His last prophet, Muhammad (PBH), its teachings are for the humanity in general without any distinction of whatsoever creed or colour and place or period. As such Islam provides a complete code of conduct of life for the whole mankind from the time it was revealed till the last. The terms orthodox, medieval and modern Islam are nothing but mere whims of the orientalist and they have nothing to do with Islam which is and will remain as it was first revealed. For some it may appear to be an exaggeration but with Muslims it is a cradinal article of their faith.

Islamic system has stood the test of time and proved itself to be the most progressive system of the time and even today it has adapted itself to changing circumstances without affecting any of its basic principles. If it lost sway sometimes it was not due to any inherent incapacity of its own to meet the new challenges but because of internal squabbles among its followers. In the years that followed, the number of its followers multiplied as a sequel to the natural growth of population. But the spirit that put Islam and its followers on the high pedestal of leadership of the world shrank. And at last it was lost for many years. During this period of history some very far-reaching changes took place. They pervaded all walks of human life: economic, cultural, social as well as scientific and technological. 'Scientific attitude' exposed everything to objective test. The old political philosophy gave in to a new one based on 'the greatest good to the greatest number' achieved through a state of 'sovereignty of the people for the people and by the people.' Sovereignty of the people, therefore, relegated to the background the sovereignty of the Creator.

*Professor and Chairman, Department of Islamic Studies and Director Institute of Islamic Studies, Aligarh Muslim University, Aligarh (India).

The present day problem is that one ponders 'over the efforts of modern thinkers to construct out of the wreckage of the old belief a system which might appeal to the modern world likely to succeed.' Absolutely not : first, since it would be mixture devoid of the elements essential to awaken the dying religious consciousness; and secondly, because it would be out of touch with modern concepts.

Islam alone promises that the world is not doomed to relapse into darkness or became enwrap in gross materialism. The lamp is still held aloft to the road which leads humanity to spiritual vatality.

"Islam" writes a Christian historian, "is at once a culture and a religion, and in which the culture can hardly be conceived of as existing apart from religion".¹ Consequently, if the Muslims lose their religion, thay lose with it their culture and undergo a process of social dissolution. The nineteenth and twentieth centuries have seen Muslim society and institutions exposed to the impact of European culture which has been influencing Muslim ways and thought and not always advantageously. European culture derives its origin from older creeds and cultures of the same general background from which Muslim society draws its inspiration and strength. Judaism and Christianity are both recognised by the Quran as having a similar origin as that of Islam, and this gives them a common meeting ground.

God of the universes of Jews, Christians, Muslims and all is being dethroned in favour of an idol to which all kneel and offer sacrifices; that idol is called 'a high standard of living.' It is becoming an object of unanimous reverence in our material age. In spite of the tug and attraction from both East and West, the Muslims still hesitate and are reluctant. They hate to join in the celebration of materialistic idols and creeds, but they are nevertheless lured by the prospects of a 'higher standard of living.'

Bulletin of the Institute of Islamic Studies, say: 13-16, Aligarh
1980-1983
Iqbal Ansari

Madelung, Wilferd. *The Succession to Muhammad: A Study of the Early Caliphate*. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press, 1997.

Tabari, al-. *The History of al-Tabari*. Vols. 10–17. Albany: State University of New York Press, 1985–1999.

Muhammad Qasim Zaman

RAWZA-KHANI

A *rawza-khani* is a Shi'ite ritual sermon recounting and mourning the seventh-century tragedy of Karbala, which was a battle in which the Prophet's grandson Husayn was martyred (in what is viewed by the Shi'a as a heroic struggle against religious tyranny and corruption). The primary catalyst in the emergence of this ritual was the appearance of Hosayn Vaez Kashifi's 1502 composition entitled *Rawzat al-shuhada'* (The garden of martyrs). *Rawza-khanis* are performed in homes, mosques, *takiyas*, *husayniyas*, religious sites, and even in the streets and bazaars of cities. The *rawza-khani* is a ritual in which a sermon is given based on a text like the *Rawzat al-shuhada'*, with a great deal of improvisation on the part of the specially trained speaker. The objective of the speaker is to move the audience to tears through his recitation of the tragic details of the Battle of Karbala. In addition to serving social, political, and psychological functions, this type of mourning ritual has been viewed by Shi'a as a means of achieving salvation. This belief is illustrated by the often-repeated Shi'ite quotation, "Anyone who cries for Husayn or causes someone to cry for Husayn shall go directly to paradise."

See also Ta'ziya.

BIBLIOGRAPHY

Ayoub, Mahmoud. *Redemptive Suffering in Islam: A Study of the Devotional Aspects of 'Ashura in Twelver Shi'ism*. The Hague, Netherlands: Mouton Publishers, 1978.

Schubel, Vernon James. *Religious Performance in Contemporary Islam: Shi'i Devotional Rituals in South Asia*. Columbia: University of South Carolina Press, 1993.

Kamran Agbaie

REFAH PARTISI

Refah Partisi (Welfare Party), a Turkish Islamist political party (1984–1998), was founded by Necmeddin Erbakan to replace the National Salvation Party. It was initially unpopular, but economic slowdown and political corruption attracted protest voters to it.

Refah united marginalized people around Islamic identity, morality in government, a domestic policy favoring the lower and middle classes, and a pro-Mideast/Asian and anti-Western/Israel foreign policy. After capturing Istanbul's and Ankara's mayoralties, the Refah Party won the 1995 national election with 21 percent of the vote and formed a coalition with Tansu Ciller's center-right True Path Party. This uneasy partnership achieved some domestic change and a more balanced foreign policy, but government corruption remained high.

Refah presented an alternative to mainstream parties mired in stagnation and corruption, appealing to disenfranchised small businessmen, impoverished workers, young professionals and students, women, and new export-oriented capitalists. Its Islamism sought to replace traditional Kemalism's heavy-handed secularism, statist economics, and pro-Westernism. Its religious agenda countered ethnic conflict, social dislocation, and organized crime; its Mideast agenda offered commercial profits and employment in technical fields; and its welfare plans inspired those at the bottom of the income scale. Inconsistent policies toward women and a human-rights agenda that excluded opponents frightened secularists and Kemalists. The Refah government was forced from power in 1997, and the party was closed down in February 1998.

See also Erbakan, Necmeddin; Modernization, Political: Participation, Political Movements, and Parties.

BIBLIOGRAPHY

Gülalp, Haldun. "Political Islam in Turkey: The Rise and Fall of the Refah Party." *Muslim World* 89 (1999): 22–41.

Howe, Marvin. *Turkey Today: A Nation Divided over Islam's Revival*. Boulder, Colo.: Westview Press, 2000.

Linda T. Darling

REFORM

ARAB MIDDLE EAST AND NORTH AFRICA
Sobail H. Hashmi

IRAN
Hossein Kamaly

MUSLIM COMMUNITIES OF THE RUSSIAN EMPIRE
Allen J. Frank

SOUTH ASIA
Abrar Ahmad

SOUTHEAST ASIA
Mark R. Woodward

MADE PAYIMLANDIŖTA
SONRA ŖELEN DUKTUMA

Edit. Richard C. Martin, *Encyclopedia of Islam and the Muslim World*, vol. II, New York 2004. pp. 574 – 582 .ISAM 130386.

THE SEMANTICS OF 'REVOLUTION'

A. T. HATTO

It seems fair to assert that modern historians endeavour to view the events of history in the light of causality, that is, as connected or organised into series of causes and effects. They write of 'historic process' and their interpretations of human happenings are nothing if not dynamic. Ideally, history is conceived as movement, *one* connected movement of all but infinite complexity. Human history is but a part of world history, and this in turn but a part of solar and cosmic history. The underlying concept is that of 'evolution'. 'Evolution' in human affairs, like evolution in the cosmos, applies to change in time whether relatively fast or slow, and it subsumes in itself all other dynamic terms of historical writing. But such is the simian excitability of Man that he has felt the need for a special term to apply to certain kinds of swift or sudden change, loved or hated by him, which he unphilosophically calls 'revolution', leaving the term 'evolution', with scarcely concealed boredom, to denote slower (but often more fundamental) kinds of change. An inquiry into the semantics of the sensational term 'revolution' as a key-word in the set of dynamic historical terms will surely reveal some of the hazards which modern historians assume when, refusing to compile chronicles, they so nobly set about the task of writing that sublimer thing called 'history'.

Naturally, the term 'revolution' in Western society has its own history with its general evolution and its revolutions. Some classical writers had a clear notion of the concept, yet used no one word for it. But they also had divergent and differently motivated concepts of political change, both fast and slow. Herodotus and Thucydides speak of *epanastasis*, 'uprising'. Thucydides also uses *metabole politeias*, 'change of constitution', and *neoterizein ten politeian*, 'to revolutionise the state'. In his *Republic* Plato uses *neoterizein* in the sense 'to entertain revolutionary designs'. For 'revolution' Plato uses both *neoterizmos* and, more loosely, *metabole*. Another phrase used by Plato is *ten politeian methistesi*, 'revolutionises the state'. Caution is required here, however, since there is an element of determinism in Plato's usage: his ideal state tends to deteriorate into a timocracy, a timocracy into an oligarchy and so on through democracy into tyranny. For him,

Revolutions in the middle
East, ed. P. J. Nottaris,
Rowman and Littlefield,
Totowa, N.J. 1992

الاستاذ الدكتور حسين مؤنس حول: الدين
والتطور الحضاري». (ص٣). في: ندوة

أزمة التطور الحضاري في الوطن
العربي (الكويت: ٧-١٢/٤/١٩٧٤م).

التطور الحضاري - أزمة

٥٣٢- إبراهيم، جميل. «أزمة التبرية وأزمة
التطور الحضاري في البلاد العربية». الفكر
العربي: ٣ع (آب أغسطس)
١٩٧٨م) ص ١١٦-١٢٤.

الحضاري في البلاد العربية ودور التربية في
مواجهتها». الآداب. س ٢٢: ٥ع (آيار
مايو) ١٩٧٤م) ص ٦٧-٧٦.

٥٣٣- أبولين، بهاء. «القيم والعادات والتقاليد
العربية وأزمة التطور الحضاري». (١٥
ص). في: ندوة أزمة التطور الحضاري
في الوطن العربي (الكويت: ٧-١٢/
٤/١٩٧٤م).

٥٣٨- عطوي، عبد الجبار. «الاستعمار وأزمة
التطور الحضاري في الوطن العربي». (٨ص).
في: ندوة أزمة التطور الحضاري في
الوطن العربي (الكويت: ٧-١٢/
٤/١٩٧٤م).

الآداب. س ٢٢: ٥ع (آيار (مايو)
١٩٧٤م) ص ١٠١-١٠٣.

٥٣٤- أبولغد، إبراهيم. «الاستعمار وأزمة
التطور الحضاري في الوطن العربي». (٩ص).
في: ندوة أزمة التطور
الحضاري في الوطن العربي
(الكويت: ٧-١٢/٤/١٩٧٤م).

٥٣٩- عمار، حامد. «تعلق على بحثي الدكتور
على الوردى والدكتور بهاء أبولين: حول
القيم والعادات والتقاليد العربية وأزمة
التطور الحضاري». (٦ص). في: ندوة
أزمة التطور الحضاري في الوطن
العربي (الكويت: ٧-١٢/
٤/١٩٧٤م).

٥٣٥- حاطوم، نور الدين. «تعلق على بحث
الدكتور شاكر مصطفى في الأبعاد
التاريخية لأزمة التطور الحضاري العربي». (٤ص).
في: ندوة أزمة التطور
الحضاري في الوطن العربي
(الكويت: ٧-١٢/٤/١٩٧٤م).

٥٤٠- عويس، عبد الحليم. «فقه التاريخ: أزمة
المسلمين الحضارية. ط ١. القاهرة: دار
الصحوة للنشر والتوزيع، ١٩٨٦م،
٢٢٧ص، يشتمل على إرجاعات
بليوغرافية.

٥٣٦- حاطوم، نور الدين. «تعلق على بحث
الدكتور نقولا زيادة في: الأبعاد التاريخية
لأزمة التطور الحضاري العربي». (٤ص).
في: ندوة أزمة التطور الحضاري في
الوطن العربي (الكويت: ٧-١٢/
٤/١٩٧٤م).

٥٤١- غلاب، عبد الكريم. «تقيب على
بحث: الاستعمار وأزمة التطور الحضاري
العربي الذي كتبه الدكتور إبراهيم أبولغد». (١٣ص).
في: ندوة أزمة التطور
الحضاري في الوطن العربي (الكويت:

٥٣٧- عبد الدائم، عبد الله. «أزمة التطور

٤٨٦- آتاي، حسين. «الإسلام في الزمان

والمكان». مجلة المسلم المعاصر: ٢٨ع

(١/١٤٠١هـ-١٢/١٩٨١م) ص ٢٧-٥٠.

٤٨٧- ابن الخوجة، محمد حبيب. «التوايت

والتغيرات في نظر الدين الخفيف». الهداية

(تونس). س ١٢: ١ع (١/١٤٠٥هـ)

ص ٢١-٢٧.

٤٨٨- الأعظمي، سعيد. «شريعة الله لا تتطور

مع المفاهيم المتطورة». البعث الإسلامي.

مج ٢٨: ٢ع (شوال ١٤٠٣هـ-٧-

٨/١٩٨٢م) ص ٣-٩.

٤٨٩- البشري، طارق. «شمولية الشريعة

الإسلامية: عناصر الثبات والتغيير». منبر

الحوار (بيروت). س ٤: ١٣ع (٣/
١٩٨٩م) ص ٢٠-٣١.

٤٩٠- البغدادى، محمد الهاشمي. «مرونة

الإسلام». مجلة الاستاذ. مج ١٤:

١ع-٢ (١٩٦٦-١٩٦٧م) ص ٢٢٩-

٢٣٧.

٤٩١- جاد الحق، جاد الحق علي. «مرونة

الفقه الإسلامي». في ندوة الفقه

الإسلامي (مسقط ٨/١٤٠٨هـ-٤/
١٩٨٨م).

٤٩٢- جلال، محمد سعاد. «الشريعة

والتطور». الأزهر (نوفمبر ١٩٧٧م)

ص ١٥٤٨.

٤٩٣- حامد، عبد الستار. «الفقه الإسلامي

وتطوره منذ نشأته حتى عصرنا الحاضر». مجلة

دراسات عربية وإسلامية.

س ١: ١ع (١٩٨٢م) ص ١٣١-١٧٢.

٤٩٤- حلمي، محمد صلاح الدين. «اعتبارات

الزمن والمكان في الشريعة

الإسلامية». الهدايه (البحرين).

٤٩٥- خلف، مجاهد. «الطرق الصوفية بين

الجمود والتطور». منبر الإسلام. س ٥٠:

٦ع (١٢/١٩٩١م) ص ٥٨-٦٣.

٤٩٦- خليل، عماد الدين. «الإسلام والتطور

الفكري. الرياض: كلية الشريعة،
جامعة الإمام محمد بن سعود،
١٤٠٢هـ. (محاضرة).

٤٩٨- الدريني، محمد فتحي. «الجمود

الفقهى والتعصب المذهبي». في: ندوة
إشكالات الفكر الإسلامي المعاصر
(طرابلس، ليبيا: إبريل ١٩٩١م).

٤٩٩- الدواليبي، معروف. «النصوص وتغيير

الأحكام بتغير الزمان». المسلمون: ٦ع
(١٣٧١هـ) ص ٥٥٣-٥٦٠.

٥٠٠- الزحيلي، وهبة. «الثبات والتطور في الشريعة

الإسلامية». نهج الإسلام (دمشق).
س ١٠: ٣٦ع (٧/١٩٨٩م) ص ٥٢-٥٥،
س ١٤: ٥٣ع (٣/١٤١٤هـ-٨/١٩٩٣م)
ص ١٦-١٩.

٥٠١- الزرقا، مصطفى. «تفسير الأحكام بتغيير

الأزمان». المسلمون: ٨ع (١٣٧٣هـ)
ص ٧٩٠-٧٩٧.

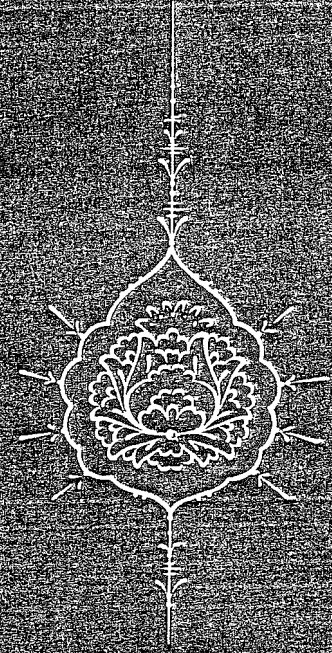
٥٠٢- السائح، الحسن. «الإسلام دين التطور». دعوة الحق. س ٢٣: ٢ع (٥/١٤٠٢هـ)
ص ٥٣-٥٤.

٥٠٣- عبد الجبار الرفاعي، موسوعة مصادر النظام الاسلامي، ج. العاشر، "أسلمة المعرفة"، قم ١٤١٧. ISAM KTP 070930

٥٠٤- عبد الجبار الرفاعي، موسوعة مصادر النظام الاسلامي، ج. العاشر، "أسلمة المعرفة"، قم ١٤١٧. ISAM KTP 070930

İLMÎ ARAŞTIRMALAR

Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri

İlim Yayıncılık Cemiyeti, İstanbul 1999 8

ISBN 475-95018-0-5

İlmî Araştırmalar 8, İstanbul 1999

KÜÇÜK KAYNARCA'DAN TANZİMÂT'A İSLÂHÂT DÜŞÜNCELERİ

Kemal BEYDİLLİ*

18. yüzyıldan itibaren Tanzimât devrine kadar gelecek *yenilenme* ve *yeniden yapılanma* girişimlerinin itici gücünün, savaşın reformlarının motoru olduğu söylenen Büyük Petro örneğinde olduğu gibi, öncelikli olarak savaşlardaki başarısızlıklarda ve toprak kayıplarında yattığını ileri sürmek yanlış değildir. Yenilenme zaruretinin bu noktada yoğunluk kazanması, yapılmak istenilenlerin genelde askerî sahaya inhisar etmesini kaçınılmaz kılmış olmakla beraber, giderek yenilenmenin genel bir yeniden yapılanma safhasına intikal ettiği görülür.

Köprülüler devrinde veya Halil Hamid Paşa örneklerinde olduğu gibi, askerî saha dışında da genel bir iyileştirme düşünceleri sıkça karşımıza çıkmıştır. Savaşın başarılı bir şekilde sürdürülmesi için özellikle malî durumun ıslâhına ağırlık veren ve devlet gelirlerinin artırılmasına çalışan Fazıl Mustafa Paşa, reyanın durumunu iyileştirici tedbirler almış, genel af ve vergi muafiyeti ile Sırbistan ve Bosna'da yerinden kaçan reyanın geri dönmelerini temin etmiştir. *Nizâm-ı cedid* tabiri, genel icraatını niteleyen bir tanımlama olarak ilk defa ortaya çıkar.¹ Ordu ve özellikle yeni bir kanunname ile donanmanın ıslâhına, Amcazâde Hüseyin Paşa zamanında başarı ile devam edilmiştir.² Şehid Ali Paşa'nın kapitülasyonların kaldırılmasını düşündüğü ise bilinmektedir.³ Halil Hamid Paşa genel bir değişimi arzular: Ziraate önem verilerek miilî gelirin artırılması, idaredeki her türlü kötü uygulamaların önlenmesini, yeniçerilerin disiplin altına alınmasını, Fransızların yardımı ile ordunun, İsveç'in desteği ile donanmanın çağdaş bir yapıya kavuşturulmasını, Karadeniz'in bütün devletlere açılarak, Rusya'nın yeni elde ettiği geniş ticarî imtiyazlarına bir darbe vurulmasını düşünür.⁴

1768'de başlayarak 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile sona eren ve kısa fasılalarla araya giren, ancak mütareke olarak algılanan barış dönemlerine rağmen, savaş hazırlığı ve özellikle Kırım krizi ve ilhakının tazyiki altında geçen ve nihayet 1787-88'de başlayarak 1791-92 Ziştovi ve Yaş Antlaşmaları ile 24 yıl sürmüş ola-

* Prof. Dr., İ. Ü. Edebiyat Fakültesi

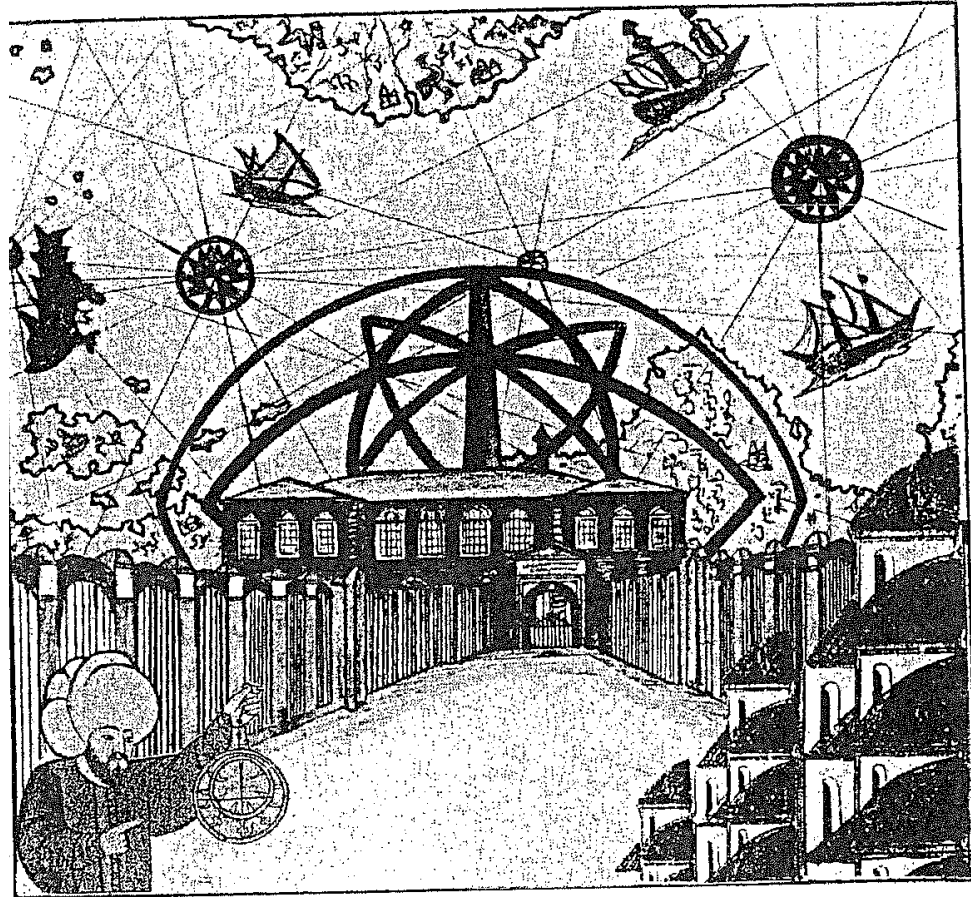
¹ J. von Hammer, *Geschichte des osmanischen Reiches* (GOR), III, 849; J. W. Zinkeisen, *Geschichte des osmanischen Reiches in Europa* (GOR), V, 287.

² Hammer, GOR, VII, 45, 756; Zinkeisen, GOR, V, 296.

³ Mehmet Galib, "Ta'limât-ı Şehid Ali Paşa", TOEM, I/3, İstanbul 1328, s. 127-149.

⁴ A. Dode, *Die Flottenpolitik Katharinas und die Konflikte mit Schweden und der Türkei* (1768-1792), Wiesbaden 1979, s. 110.

OSMANLI BİLİMİ ARAŞTIRMALARI

Istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Bilim Tarihi Bölümü'nün Kuruluşunun 10. Yıldönümü Münasebetiyle

Ekmeleddin İhsanoğlu'na

Armağan

Yayına Hazırlayan
Feza Günergun

Istanbul 1995

OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA ASKERİ SAHADA YENİLEŞME DÖNEMİNİN BAŞLANGICI

Mustafa Kaçar

Osmanlılar, kuruluşundan onyedinci asra gelinceye kadar, devamlı surette gelişerek hem Doğu, hem de Batı karşısında siyasi ve ekonomik üstünlüğe ulaşmış, bu dönemde askeri alanda da mutlak bir üstünlük sahibi olmuşlardır⁽¹⁾. Asırlar boyu Osmanlı orduları karşısında ciddi bir direnç gösterememiş olan Hıristiyan kuvvetleri, onyedinci asrın ortalarına doğru, 25 yıl devam eden Girit Adası'nın fethinde (1645-1669) ilk defa Osmanlı ordusunu zorlamaya başlamışlardır. Bunun sebeplerini askeri teknik ve taktiklerinin eskimesinde arayan Osmanlı idarecileri belli bir yenileşme temayülünde olmuşlardır. Özellikle ateşli silahlar ve istihkamlık konusunda, gayri müslim Osmanlı ve Hıristiyan Avrupalı uzmanlardan yararlanmayı düşünmüşlerdir. Zaman zaman orduda istihdam edilen ecnebi uzmanların varlığına rastlanırken, bu dönemde daha çok ihtida ettiklerinden adları tam olarak tespit edilemeyen birçok Avrupalı subayın vazife aldığı da bilinmektedir⁽²⁾.

Gelibolulu Mustafa Âlî (1599) ve Kâtip Çelebi (1657) gibi âlimlerin devlet teşkilatının aksaklıkları üzerine yazmış oldukları ikaz mahiyetindeki layihalar dışında, ilk defa açıkça değişimden bahseden ve bu konuda geniş bir layiha hazırlayan İbrahim Müteferrika (1670?-1754) olmuş ve Osmanlı'nın ilgisini Batı dünyasına çekmiştir. Sonradan İslamiyeti kabul etmiş olan İbrahim Müteferrika⁽³⁾ 1728 tarihinde Osmanlılarda Türkçe kitap basan ilk matbaayı kurması ile tanınmıştır.

Müteferrika, konumuzla ilgili olarak yazmış olduğu ve kendi matbaasında bastığı *Usûlü'l-Hikem fi Nizâmü'l-Ümem* adlı eserinde, Osmanlı idaresinin ve toplum katında yeniden yapılanma öngörmektedir⁽⁴⁾. Osmanlı ordusunun düşman karşısındaki mağlubiyetlerini, Avrupalıların harp tekniklerindeki ilerlemelerine ve onların akla dayalı idarelerinden kaynaklandığını belirtirken, Batı'nın savaşlardaki üstünlüğünün sebeplerini göstermekte ve Avrupa medeniyetini Osmanlıya anlatmaktadır⁽⁵⁾.

Osmanlıların askeri sahadaki Avrupa tarzı ilk yenilik uygulaması, müslüman olduktan sonra Humbaracı Ahmed Paşa adını alan Avrupalı general Claude-

¹Günergun (Yay. Haz.), Osmanlı Bilimi Araştırmaları
²Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1995.

199747

Islahat 90037

MADE YATIMLANDIRILAN
SOMALI BELEN DOKÜMAN

THE NEW CAMBRIDGE
HISTORY OF
ISLAM

VOLUME 6

Muslims and Modernity
Culture and Society since 1800

Edited by
ROBERT W. HEFNER

Türkiye İslamî Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	199747
Tas. No:	297.9 NEW.C

Reform and modernism in the middle
twentieth century

JOHN O. VOLL

Introduction

An Egyptian student and his friends believed that a wave of atheism and debauchery flooded their country following the First World War. In their view, materialism, imperial occupation and weakness of religious leaders caused a crisis for Muslims. When this young man, Ḥasan al-Bannā (1906–49), received an assignment to teach in Ismailia, in the Suez Canal zone, he went with a determination to awaken people to ‘the enormous dangers confronting the very essence of their religion because of the advance of licentiousness and apostasy’.¹ Preaching in coffee houses and in private homes, he gained a significant following. Then, in 1928, he joined others in establishing the Muslim Brotherhood (Al-Ikhwān al-Muslimīn).² This organisation quickly became a well-known association dedicated to Islamic reform and its creation is a milestone in the emergence of new styles of Muslim organisations. The Muslim Brotherhood is in many ways the prototype of modern activist Islamic organisations.

The Brotherhood was not alone in the Muslim world during the fifty years after the First World War as an organisation dedicated to religious renewal. From South-East Asia to North-West Africa, people like al-Bannā worked to counter what they believed to be Muslims’ weakness in the face of Western military power and the challenges of modernity. The movements took many forms but these individuals and groups are not simply a stubborn conservative resistance to encroaching modernity. Instead, they are a dynamic part of the modern experiences of the Muslim world.

The middle decades of the twentieth century are years of major transformations in Muslim societies. Sometimes people view this period as a time

¹ Ḥasan al-Bannā, *Mudhakarāt al-da‘wa wa-al-dā‘iyya* (Cairo, 1978), p. 72. The English translation of these memoirs is *Memoirs of Hasan al Banna Shaheed*, trans. M. N. Shaikh (Karachi, 1981), p. 135.

02 EKİM 2012